

„Tegyétek csak szépen naponként azt, amit Jézus tenni rendelt, hogy gondoljatok Rá, hogy szívetek az Övé legyen!”

(Bulányi György)

BULÁNYI GYÖRGY EMLÉKNAP

Budapest, 2015. június 6.

A Bokor Közösség és a Piarista Rend Magyar Tartománya **2015. június 6-án** ünnepi megemlékezést tart a Bokor Közösséget alapító **Bulányi György** piarista szerzetes halálának 5. évfordulóján a Duna-parti Piarista Kápolnában.

Az egész napos rendezvényen Bulányi György szellemi-lelki-emberi hagyatékát idézik fel a tartalmas, színes programok, melyre minden érdeklődőt tisztelettel hívnak és szeretettel várnak a közösség tagjai.

A 10 órakor kezdődő emléknapp délelőttjén tudományos munkásságukról ismert előadók idézik fel Bulányi atya gazdag életének és munkásságának különböző területeit, bemutatva kora kihívásait és az azokra adott válaszait.

Tervezett előadások:

Gárdonyi Máté: A teológia művelésének lehetőségei a Kádár-rendszerben

Csapody Tamás: Bulányi, a katonaságtagadó

Vinczéné Géczy Gabriella: Bulányi György – Egyházrend

Máté-Tóth András: Bulányi, a teológus

A délutáni emlékezés során felvillannak a közösségalapító életének arcai – filmekben, képeken, táblákon, személyes emlékezésekben és a liturgiában.

BULÁNYI GYÖRGY (1919-2010) – akik ismerték, azoknak Gyurka vagy Gyurka bácsi – teológiai, egyház-újító és a jézusi értékeket hitelesen képviselő munkássága rendkívül jelentős lehet mindazok számára, akik komolyan keresik Isten szándékát a történelemben és a saját életükben. Gazdag életművét a személyes kapcsolatok, a

XXII. évfolyam 6. szám 2015.június

A Koinónia régebbi számai elérhetők:
www.faragoferenc.webnode.hu

Bulányi György Emléknap	2853
Bulányi György, Kik az Újszövetség...?	2854
Inczedy Péter Beszélgetés Beer Miklóssal	2856
Dóry István, Régi kérdések	2860
Dryp, Miről mi jut az eszembe...	2862
Barcza Barna, Keresztelő Szent János...	2863
György Lajos, A jövőbe...	2867
Farkas István, Gaia Isten	2868
Kodácsy Tamás, Hogyan üzzük el...?	2871
Márczi Imre, Beavat(koz)ás	2876
Bulányi György Füveskönyve	2879

«Az emberi elköteleződés folyóirata – családunkért, nemzetünkért, mindenkiért – Isten Országá megvalósulásáért.»

Elérhetőség: koinonia.tarsak@gmail.com

közösségi munka és felrázó erejű előadásai mellett több ezer oldalt kitevő írásai jellemzik.

Neve és személye a huszadik század második felében összefonódott a hazai katolicizmusának történetével, amelyben – az egyházi és állami üldözés ellenére – hűséges maradt a meglátott evangéliumi értékekhez, s azokat továbbhagyományozta követői számára.

Vallotta, hogy a Föld és az ember alkalmas Isten Országá megvalósítására, ha az ember tud *adásban, szolgálatban és szelídségben* élni, gondosan megőrizve a Föld ajándékait. Hirdette, hogy a mai kor kihívásaira a jézusi értékrend az egyedüli jó válasz: az emberiségnek – ha élni akar – meg kell változnia, és rá kell lépnie a tudatosság és a szeretet útjára.

Bulányi György szellemi hagyatéka három pilléren nyugszik:

- *biblikus teológiájában* választ ad arra a kérdésre, hogy miért jött közénk Jézus, és mi tanításának központi üzenete;
- *egyháztanában* választ ad arra a kérdésre, hogy milyen módon tud az egyház hatékony, hiteles, személyes és tanúságtevő lenni;
- *az emberi étellel és társadalmi berendezkedéssel foglalkozó írásaiban* választ ad arra a kérdésre, hogyan lehet életörömben, istenközelségben és Istennek tetszően élni.

Ezt a hagyatékot mutatja be szemelvényekben az emléknapra kiadott **Bulányi György Füves könyve** is, valamint hagyatékának elektronikus feldolgozása, amely folyamatosan jelenik meg a közösség honlapján.

A Piarista Rend Magyar Tartománya biztosítja az emléknap méltó helyszínét a Duna-parti Piarista Kápolnában, és a rend tevékenyen is részt vesz Bulányi György örökségének, „nehéz hűségének” ápolásában és őrzésében.

A rendezvény keretében a Bokor Közösség megemlékezik alapítójáról, akinek tanítása és személyiségének varázsa meghatározó, életalakító emlék és tapasztalat a közösségekbe tartozók számára. A halála után eltelt öt év elég hosszú idő életének ajándékait számba venni, ugyanakkor elég rövid ahhoz, hogy személyisége máig elevennek érződjék. Az emléknap alkalmat ad Bulányi György és a Bokor Közösség iránt érdeklődők szellemi táplálkozására, ismeretszerzésre, ismerkedésre, agapéra, valamint a találkozó végén az Új Köztemetőben lévő sírnál a kegyelet lerovására.

A megemlékezésre tisztelettel és szeretettel várja az érdeklődőket a

BOKOR KÖZÖSSÉG

Kapcsolattartó: Csizovszki Sándor, e-mail: bulanyiemleknep@gmail.com

BULÁNYI GYÖRGY

KIK AZ ÚJSZÖVETSÉG HÍRESEI?

Gyerekkoromban játszottak velem szüleim. Mikor apám után édesanyám is meghalt, az Attila útra kerültem a most tíz gyerekes Márczi családdal és Kovács Terikével – 75 karácsonya előtt még. S az elkövetkező években én is játszottam a magam gyerekeivel. Bokornak nevezték akkor már őket. Mit játszottam? Kérdéseket tettem fel, biblia-ismereti kérdéseket. Ezt terveztem mára is. Kérdezem tehát

1. Melyik az a személy, akinek a neve legtöbbször kerül elő az Újszövetségben? – (Jézus Krisztus) – 1434 ízben. Fölényes győzelem ez – az Atya és a Lélek fölött. Az Atya csak 415, a Lélek csak 379 ízben kerül elő. Jócskán lemaradnak, de nem szégyellik miatta magukat. Mondják is ennek az abszolút győztesnek: Te testesültél

meg, ezért vannak olyan nagyra Veled, de más lenne az eredmény, ha mi testesültünk volna meg. Így mondják? Nem tudom, de mondhatják neki ezt is.

2. Ki a következő személy? Elárulom, hogy három névvel is szerepel ez az egyetlen személy, és nincs senki az Úsz-ben más, akinek három neve is van – (Péter, ill. Simon és Kéfás) – 182 ízben. Ő meg az Atyától s a Lélektől marad jócskán el. Nem is szégyelli magát; mert nincs velük azonos súlycsoportban.

3. Ki a harmadik? Itt meg azt árulom el, hogy két néven is szerepel? – (Pál, ill. Saul) – 173 ízben. Írhatja az obskúrus kabar-magyar a Merre ne menjek? c. krimijét, ezen a tényen nem változtat vele. De ezek könnyű kérdések voltak. Most jönnek a nehezebbek.

4. Ki a negyedik? Nem segíték semmit. Annyit azért elárulok, hogy nem rég hallottatok róla. Vele fejeződik be az Ósz. Ki ő? – (Keresztelő János) – 92 ízben találjuk a nevét az Úsz-ben. De hát ő csak útkészítő. Menjen a Strabaghoz, ha nagyobb sikerre vágyóknak.

5. Ki az ötödik? Hát ő már az Ósz-hez tartozik. Róla beszélt a legtöbbet Jézus. (Mózes). Az Úsz-ben 79 ízben, az evangéliumokban 37 ízben és Jézus ajkán pedig 23 ízben találjuk nevét.

6. Ki volt a hatodik? Róla csak annyit mondom, hogy őt becsülte Jézus a legtöbbre az ősei közül. Róla sohasem mondott semmi csúnyát, bár ő is azok közé tartozott, akik előtte jöttek, tehát a tolvajok és rablók közé. Többet nem segíték. Na még ezt: volt neki is hadserege, melyet még meg is áldott egy főpap..., valami Melkizedek nevű. Ki volt ő? – (Ábrahám) – 73 ízben kerül elő az Úsz-ben.

7. Ki volt a hetedik? Hát olyan, aki csatázott már bőven. Aztán meg elszerette másnak a feleségét. A férjét meg előre küldette a tűzvonalba. Csak egy jót tudok róla mondani. Mit? Azt, hogy tudott szép zsolnákat írni és kemény bűnbánatot is tartani. S ez se semmi. Az elsőnek még irodalmi értéke is volt, s ezt az irodalmárokat, amilyen én is vagyok, nagyra becsülik. – (Dávid) – 59 ízben említi nevét az Úsz.

8. Egyik szövetséghez sem tartozott de azért bekerült a krédóba. Gój volt az istenadta. Nagyon furcsa fickó volt. Szerette megmosni a kezét. Olyankor is, amikor elrendelte a zsidók erőszakossága miatt valakinek a keresztre feszítését. Vajon ki volt ő? – (Pilátus) Nevével 55 ízben találkozunk.

9. Figyelitek az arányokat? Melyik arányt? Hát azt, hogy 8:0 a mi javunkra. A férfiakéra. Nők egyáltalában nem szerepelnek az Úsz. hírességei között. Kis szépséghibájuk a férfiaknak, hogy a nyolc férfiból három gyilkolással is foglalkozott, a negyedik meg csak feltartott kézzel imádkozott, hogy sikerüljön a tömeggyilkolászás, az ötödik meg őrizte a megkövezők ruháit, a hatodik, mivel börtönbe került, megkérdőjelezte, hogy Jézus-e az eljövendő vagy valaki másra, hatékonyabbra, olyan fogolykiváltó-félére várjunk, a hetedik meg csak levágta a főpap szolgájának a fülét. Hát ez már így van. Ha valaki ki akarná iktatni az emberiség történetéből a verekedést, azt okvetlenül keresztre feszítjük vagy

máglyán elégetjük, s ha véletlenül még a tanítványai közé is tartoznánk, akkor elárulnánk-megtagadnánk, s tíz felé futnánk, amikor bajba kerül. Mert mi, férfiak, vagyunk a teremtés koronái. A nyolcadikat pedig csak meggyilkolták, de neki könnyű dolga volt. Csak másodlagosan volt emberfia, elsődlegesen Istenfia volt. A nők mit tudnak? Összesen csak gyereket szülni, meg emlőjükkel táplálni őket. Összesen csak ölelni tudnak De mi ez az öléshez képest? Az öléssel még hont foglalni is lehet. S erről írunk még Zalán futását is! Bár ma már csak azt érdemes elolvasni belőle, hogy miként öleli benne a daliás Etét a deli Hajna. Az öleléssel pedig csak megtartanunk lehet egy nemzetet. Kitaláljuk tehát a mű-ölelést. Az is jó valamire, de hont, családot, az életet nem tartja meg. Csak bizserget a mű-ölelés. De nem bizsergetésre kaptuk a nőket, ők meg a férfiakat.

9. A kilencedik helyen végre szerepel egy nő. Jézus életéhez csupán csak annyi fűzi, hogy a Szentlélek termékenyíti meg őt. Áldott állapotának hatodik hónapjában meglátogatja a Keresztelő anyját, Erzsébetet. Betlehemben megszüli Jézust, menekül vele Egyiptomba, neveli Názáretben. Mindenek feletti a szerepe Jézus gyerekkorában. Ő volt az Anyukája, azaz a gyerek-Jézusnak a mindene. Aztán következik Jézus nyilvános működése, melynek során a kánai menyegzőn szól is Fiához: Nincs boruk. S Jézus válasza nehezen értelmezhető: Mi (közünk) nekem és neked, asszony? Kafarnaumban pedig elhangzik Jézus ajkán a szó. Ki az én anyám? Aki teszi az Isten akaratát, az az én anyám. Ezután már csak a keresztfőről szól hozzá tanítványa jelenlétében: Asszony, ime a fiad! De erről csak az tud, aki megírta evangéliumában ezt, a szinoptikusok semmit sem tudnak róla.– Vajon ki is lehetett ez a nő? – kérdezem. 26 ízben jelöli meg az ÚSz valaki anyjának a nevét és még további 23 helyen szerepel nevének megjelölése nélkül, mint Jézus anyja. Összesen 49 ízben szerepel névvel vagy név nélkül – Mária.

10. Ki a következő? Megint egy férfi. Kérdezem tehát, hogy ki volt Jézus második legtöbbet emlegetett tanítványa? Segítségül annyit elárulok, hogy az illető a maga evangéliumában rendre, mint a Jézustól szeretett tanítványáról számol be, de a többi evangelista nem tud erről. Azok nem észleltek ilyesmit. A nyomulókra pedig különösen dühösek is voltak. A mi most következő illetőnkre, a tizedikre is. – Ki volt ez a második tanítvány? – (János, Zebedeus és Szalóme fia) – Nevével 36 ízben találkozunk az ÚSz-ben.

11. Most olyan férfi következik, aki nem tartozott a Tizenkettőhöz. Pálnak volt egy darabig a kísérője aztán elvált tőle. Cyprusi származású ember, és minden vagyonát lerakta a Tizenkettő lába elé. Olyasmit tudott tehát csinálni, amit egyikünk sem tud. Jogosan jár neki ez a tizenegyedik hely – Ki volt ő? – Barnabás, akinek a neve – 28 ízben kerül elő az ÚSz-ben.

12 és 13. Kettő között holtverseny van. Egyikük az Ószövetség egy nagy alakja, aki sok mindent csinált.

Többek között 700 Baal-papot is megölet. – Ki volt ő? – Illés – akinek a neve – 27 ízben kerül elő az ÚSz-ben.

A másik is az Ósz-hez tartozik. Egy bigámistához, aki valójában kvadrigámista volt, s így lett neki 12 fia és ki tudja mennyi lánya, de ezt csak Vincze Bori számítja ki. A 12 fiúból egyet nagyon nagyúrrá tettek testvérei azzal, hogy eladták rabszolgának. Egyébként a felvett nevééről – Izraél – nevezik el magukat is, országukat is, vallásukat is... a zsidók mind a mai napig. – Ki volt ő? – Hát Jákob, akinek inkább kapott neve: Izrael. Az ő neve is 27 ízben kerül elő az ÚSz. lapjain.

14. Ennyi férfi, Jézust nem is számítva, tizenegy férfi után – végre megint egy nő következik. Ismét két megjelöléssel. 14 ízben az egyikkel és 11 ízben a másikkal: ő Márta lánytestvére, meg még testvére Lázárnak is, akit megsirat Jézus Ez a két megjelölésű (magdalai, betániai) nő végig kíséri Jézus egész nyilvános működését, amely idő alatt Máriának, Jézus anyjának a szerepe csak Kánára, Kafarnaumra és a kereszti alatti találkozásra szorítkozik, azaz csupán néhány Úsz-i helyre. Ezzel szemben Jézus bejárta a városokat s a falvakat, tanított, és hirdette az Isten országát. Vele volt a tizenkettő és néhány asszony (köztük ez a mi tizenegyedikünk is), akik vagyonukból gondoskodtak róla. A nő-tanítványok kétségtelen vezéralakja. Róla Jézus annyi dicséretet mond, hogy a férfi-tanítványait összesen nem magasztalja annyit, mint ezt az egyetlen nőt. Itt az 1:12 az arány. Ezúttal a nőknek a férfiak elleni versenyében. Egy nő ér annyit, mint tizenkét férfi – (Mária Magdolna) – Ki ez a nő? – Összesen 25 ízben kerül elő az ÚSz-ben.

15. Melyik Jézusnak a harmadik tanítványa, aki a legtöbbet szerepel? Nagyon szégyenletes a szerepe, öngyilkossággal végzi be életét. Ki ő? – Hát ez Júdás, az iskárióti. – 24 ízben szerepel az ÚSz-ben.

16. Jézus negyedik tanítványának apját Alfeusnak hívták. Az ÚSz inkább az Úr testvéreinek mondja Alfeus fiát, pedig csak féltestvére volt Jézusnak. Az ősegyházban neki volt a legnagyobb szerepe. Ő volt a jeruzsálemi zsinat elnöke – Jézus halála után húsz évvel, és a zsidókereszténység meghatározó ereje, ahogy Pál pedig más nemzetek kereszténységének; főleg a görög anyanyelvűeknek volt meghatározó ereje. – Ki volt ő? – Jakab, Alfeus fia – 22 ízben fordul elő neve az ÚSz-ben.

17. Jézus – rangsorunkban – ötödik tanítványának apját pedig Zebedeusnak hívták, anyját meg Szalóménak. Ez a tanítvány a bátyja volt Jánosnak, az evangelistának. – Ki volt ő? – Jakab volt az ő neve is – s e név 21 ízben kerül elő az ÚSz-ben.

18. A tizenhetedik név megint ószövetségi: Jákob apjáról van szó, aki pedig Ábrahámnak volt a fia. – Ki volt ő? (Izsák) – 20 ízben találjuk e nevet az ÚSz-ben.

Folytathatnánk még e játékot tovább, de talán jobb, ha 18 név után abbahagyom. Annyit mondok még, hogy Ádámról 9 ízben történik említés, szegény Éváról meg csak 2 ízben. Meg is kapja mind a két ízben a magáét Páltól: Félek azonban, hogy a kígyó, amint álnokul

rászedte Évát, a ti elméteket is megzavarja, és akkor vége Krisztushoz való őszinte ragaszkodásotoknak. Ez az egyik hely. A másik pedig ez: A teremtésben is Ádám volt az első, Éva utána következett; Ádámot nem vezették félre, de az asszony hagyta, hogy félrevezessék, s bűnbe esett. Jobban járt volna szegény Éva, ha meg sem említik. Jézus egyikről sem mondott semmit sem. Ádám is, Éva is azok közé tartozott, akik előtte jöttek. Mi pedig, Testvérei, csak tartozunk azok közé, akik már jézusutániak. Akiket még megemlíthetnék, azok is majdnem mind férfiak. De nem említem nevüket, mert nem érik el az alsó limitet, ami pedig: 20. Hármat kivéve, mert ők nők. S ezzel lesz teljes a játékunk, mert $18 + 3 = 21$, Kitaláljátok-e, hogy mi e három nő neve? Ez lesz az utolsó kérdése karácsonyi játékunknak.

19. Márta, Mária Magdolna lánytestvére – az egyik; 12 ízben szerepel a neve az Úsz-ben. Szolgált a Jézust, s bosszankodott, hogy Mária nem segít neki, csak ül Jézus lábainál.

20. Erzsébet, a Keresztelőnek az anyja – a második. 9 ízben említi őt az Úsz.

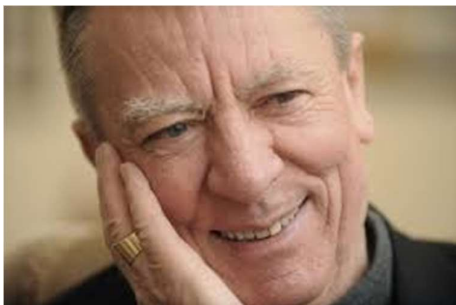
21. Szalóme, két Jézus-tanítványnak anyja – a harmadik. Jézust Galileától kezdve kísérő nőtanítvány, aki Máriával s a Mária Magdolnával együtt ott van húsvétvasárnap hajnalán, hogy bebalzsamozzák Jézus holttestét, és már nem találják a sírban. Ő is holtversenyben van Évával; akit már említettem.

Majd megmondom Vincze Borinak, hogyha véletlenül őt lánya lesz, akkor ezekből – Mária, Magdolna, Márta, Erzsébet, Szalóme – válogathat. Akár mind az ötöt választhatja. Benne van a nevük az Úsz-ben!!! A karácsonyi játék után valamit még prédikálni is illenék. Miről? Nem miről, hanem kiről! Arról, aki utána jön Jánosnak, aki csak vízzel keresztel: Mit mondjak róla? Azt, hogy Jézus sehogyan sem keresztelt. Nem csinált ilyen vallásos dolgokat. Egyet csinált csak. Meg is hagyta, hogy cselekedjünk mi is azt az ő emlékezetére. Hátha meghagyta, akkor cselekedjünk, s hagyjuk abba a prédikálást.

Amen

INCZÉDY PÉTER

BESZÉLGETÉS A VÁCI EGYHÁZMEGYE VEZETŐJÉVEL, DR. BEER MIKLÓS PÜSPÖK ÚRRAL

Az utóbbi időben sokszor sok fórumon hallhattunk, olvashattunk püspök úrral készült riportokat, hogy csak a legutóbbiak közül a Magyar Nemzet lapjairól idézzek: „Elmúlt hetven, de stílusa, mozgása alapján lehetne feleannyi is. Viszont amit a templom falain kívül a hívekért és az eltévelyedett bárányokért megtett, az legtöbbszörnek akkor sem sikerülne, ha százötven évig élnék. Kertet művel, cigánypasztorációs programokat visz, hitet tesz a család és a szolidaritás mellett, küzd a képmutatás ellen. Mint hirdeti, csak a misére járástól nem leszünk jó keresztények. Egyik kedvenc mondása, hogy a keresztény élet nem akkor kezdődik, amikor bemegyünk a templomba, hanem amikor kijövünk onnan.” A Koinónia szerkesztői - nem titkoltan Bulányi páter halálának évfordulója alkalmából is - azzal a kéréssel fordultak a püspök úrhoz, hogy számukra is ossza meg gondolatait különös figyelemmel a bázis közösségekről. A beszélgetésünk amolyan bevezető mottójaként - akár ráhangolódásként is - ezért választottam Wass Albert „Adjátok vissza a hegyeimet” című regényéből ezt a részletet: „Én nem értek semmit a háborúhoz meg a politikához. Én csak a gabonához értek. A jó gabonához és a rossz gabonához. Ez itt rossz gabona. Mármost ha kiöntöm ezt ide a mérleg tányérjára, látod, úgy ez nagyon sok szem, rengeteg sok szem, és félrebillenti a mérleget. De ha a túlsó serpenyőbe elkezdtem önteni a tiszta búzát, akkor lassan elkezd a mérleg nyelve visszafelé... látod? A jó búza lassan legyőzi a rosszat. Már egyensúlyban áll a kettő. És most figyelj ide... most csak egyetlen búzaszem kell, egyetlen egy. Ezt most beteszem a többi közé... Látod a mérleg nyelvét? Ez az egy búzaszem elég volt, ez az egyetlenegy búzaszem, és a jó győzött a rossz fölött.”

– A Bokor a bázisközösség, egyáltalán a személyes kis családegyház, jelenkori egyházi életünknek a reménysége is, ez nem lehet kérdés. Azt újra és újra belátjuk, hogy a nagy templomi tömegeknek, meg körmeneteknek elmúlt az ideje.

Igen, legutóbb egy kerekasztal beszélgetésnek is innen idézték a címét: „Harangozó és körmenetelő egyháztól a szegények egyháza felé”.

– Igen. Biztos vagyok, hogy az Úristen ebbe az irányba terelget bennünket, hogy ezt ismerjük fel és vállaljuk, hogy igen mi nem tömegeket akarunk mozgatni, hanem egyik ember a másikat elfogadva, szeretve, akarunk Isten népe lenni. Eszembe jut,

hogy ott lappangott ez a felismerés már elég régóta papjaink gondolkodásában. Itt van éppen drága Liska Zoli bácsi portréja mögöttünk, ő volt az utolsó plébánosom Zebegényben, éppen a papszentelés táján. Ő mondogatta már a 60-as években, hogy „Von Mann zu Mann”, azaz embertől emberig, vagy ahogyan ő értelmezte, a lélektől lélekig. Ez az a személyesség, amit a mi nagy egyházaink, elsősorban a katolikus egyházunk, mindig egy kicsit féltékenyen, vagy irigykedve néz a kiségyházak életében. Mitől, vagy miért van bennük annyi dinamizmus, annyi kezdeményezőkézség? Éppen a napi események sorában említhetném a nepáli a földrengést és a baptisták máris mennek, az Ökumenikus Szeretetszolgálat is már ott van. A mi katolikus egyházunk hol van? Miért nincs nekünk is egy ilyen akció csapatunk, miért nem tudjuk ezt mi is megszervezni? Ezek mindig elgondolkoztatnak.

Ráadásul ott még talán kevesebb pénz is van hozzá.

– Ennek természetesen sok összetevője van, de csak maradjunk annál, hogy ha szinte irigykedünk rájuk, akkor mi miért nem tesszük meg ezt, építjük ki a személyes kapcsolatot? Pontosabban, hogy ezt miért nem értékeljük jobban az egyházunkban? Miért van ez így? Gyurka bácsi küldetése meg karizmája éppen ez volt, hogy ő ezt felismerte abban a tényleg nyomorúságos, üldöztetési időben, amikor konspiratív módon kellett ezt megélni. Mint valamikor az ősegyház életében. Most a megváltozott körülmények között, már itt nincs nyílt egyházüldözés, vagy abban az értelemben vett ateista diktatúra, de ugyanúgy szükségünk van egymásra. Az elmúlt hétvégén Péli-földszentkeresztben voltam a MÉCS család közösségek vezetőinek a lelki hétvégéjén. Nem tudom, mennyire ismert a MÉCS mozgalom? Ez is a második világháború óta indult el valahonnan külföldről.

A MÉCS egyrészt szentírási jelkép, másrészt a csoport-beszélgetések felépítéséből adódó betűszó. Josef Cardijn bíboros „Láss – Ítéld – Cselekedj” módszere alapján a beszélgetések három fő részre tagolhatók:

Megfigyelés – személyes tapasztalatok, élmények
Értékelés – a felvetődő problémák értékelése a krisztusi tanítás fényében
Cselekvés – elhatározások megfogalmazása.

A lényeg az, hogy rájöttek arra, hogyha öt-hat család összekapaszkodik és összejárnak, imádkoznak, beszélgetnek, akkor segítik egymást, hogy megmaradjanak a hitükben, szép családi elköteleződésükben, a gyerekek nevelésében. Az egész országban kb. 600 ilyen kis sejt van. Ugyanezt tapasztalom itt a városban is, Vácott, hogy vannak nagyszerű kis közösségek, mint például a Kolping család közössége, vagy felbukkant egy újabb hasonló mozgolódás az E.N.D, ami egy francia indíttatású csoport. Együtt Nagyasszonyunk Dicsőségére magyarul így is kijön a betűszó.

Az E.N.D. katolikus házastársi mozgalom (franciául Equipes Notre-Dame) olyan katolikus lelkeség, amely a római katolikus egyház tanítását vallva céljának tekinti a házasságok, családok lelki támogatását.

Na de vannak egyházközségi kis családközösségek is. Felismerték, hogy az teszi hitelessé a keresztény életünket, hogy személyesen törődünk egymással. Azt jelenti, hogyha kijövünk a templomból, ne felejtjük el, hogy mi összetartozunk, hogy az utcán üdvözljük egymást, örülünk egymásnak. Szerettem hangsúlyozni, hogy a vasárnapi mise után maradjunk még együtt egy kicsit. Figyeljünk oda egymás gondjára-bajára: ki beteg, ki vesztette el a munkáját, kinek kell valami segítség, kinek van gyászja? Láss meg a világ, hogy mi szeretjük egymást. Ez ilyen egyszerű! Csakhogy ezt tudatosítani kellene a papjainkban is, meg önmagunkban. Tehát ez nem lehet kérdés. Ezt már Benedek pápa mondta még Ratzingerként, a „Mustármag Reménye” című kötetében. A kis személyes közösségű, a kiscsoportos egyházé a jövő.

Most belementünk a bázis közösségek lélektanába, de végül Gyurka bácsi is ezt akarta létrehozni, és egyszerűen csak kívül találta magát az egyházán.

– Ez egy szomorú tény volt, egyrészt a politikai nyomás egymástól szétszakított bennünket sajnos, másrészt még nem volt megérve a papságunkban ez a gondolat. Annyira annak a mámorában éltünk, hogy mi tömeggyház vagyunk és százalékokban mértük, hogy hány katolikus hívőnk van.

Valamennyire igaz ez ma is?

– Valamennyire még mindig. A közgondolkodásban ez még ott van, annak ellenére, hogy a gyakorlatban ez már régen nem így van. A hite szerint élő, vallását gyakorló katolikus, alig lehet több mint 10%.

Nem lehet, hogy ennek egyik oka, a vallásüldözéssel szembeszegülés ösztönös s lelki mozgatórugójában is tetten érhető magatartás és amikor ez megszűnt, leengedett ez az ellenállás? Gyurka bácsi is sokszor emlegette, hogy mennyivel könnyebb volt kisközösségeket szervezni, míg volt mi ellen, de a tőke szabad áramlása ezt is fellazította.

-Igen, egyfajta „dafke” magatartás is volt benne. Csakúgy közbevetem, hogy most jelent meg a jezsuitáknál egy könyv, Ferenc pápa és még két másik szerző (Giacomo Galeazzi – Andrea Tornielli) tollából, „Ez a gazdaság öl” címmel. A pénzvilágnak egy nagyon őszinte, nyílt, bátor kritikája. Borzalmas belegondolni, hogy a pénz szó szerint, megöl emberi kapcsolatokat, életeket.

A könyv összegyűjti és elemzi Ferenc pápának a szegénységről, a kivándorlásról, a szociális igazságról, a teremtett világ védelméről szóló beszédeit, dokumentumait és felszólalásait. A kötet szembesíti ezeket a gazdaság, a pénzügy és az egyház társadalmi tanításának a szakértőivel, többek között Stefano Zamagni professzorral és Ettore Gotti Tedeschi bankárral, akik elmondják véleményüket a pápa társadalmi tanításáról. Marxista, kommunista és pauperista: Ferenc pápát a szegénységre, a társadalmi igazságosságra mondott szavai, a nélkülözők helyzetére vonatkozó gyakori felhívásai miatt kritikák és néha kemény, szarkasztikus támadások érték.

Ma ezzel a mindent megfojtó, minden emberi értéket negligáló pénz-diktatúrával szemben nem lehetne ismét „dafke” harcolni? Én ezt olvasom ki Ferenc pápa szavaiból. Ez a szolidaritás a szegényekkel, a pénzvilág kiszolgáltatottjaival való sorsközösség-vállalás jelentené a hiteles Krisztus-követést.

Maradjunk még a bázisközösségeknél, már három is szóba került a Bokor közösségen kívül.

- Nagyon sokféle van. Nekem nagyon szimpatikus, kézzelfogható a Szentjánosbogár-mozgalom. Innen Dunakeszről indult ugyanezzel a gondolattal. „Mi lesz a gyerekeinkkel ebben a lélek nélküli, szekularizált világban”, kérdezte egy Lengyelországból idekerült asszonyka, aki idejött férjhez. Elmesélte, hogy egy vasárnapi mise után megszólította a hasonló kis családoknak asszonyait, hogy nem gondolkozhatnánk együtt, ülünk már le egy kicsit, szervezzünk együtt a gyerekeinknek programot. Ismerkedjünk egy kicsit, látogassuk

egymást. Ahogy a kis szentjánosbogarak világítanak a sötétben, úgy világítsanak a mi kis családjaink is. A jezsuiták karolták fel őket. Ez is szépen alakuló mozgalom. Vannak Házasság Hétvégés csoportok is. Időnként egy-egy hétvégére összejönnek, hogy „karban tartsák” a házasságukat, megerősítsék egymást. Tulajdonképpen minden élő egyházközösségnek a háttérében fel lehet fedezni valamilyen kis családközösségeket. Ez nem lehet kérdés, hogy ezek hordozzák a hátukon az egyház életét. Nagy felelőssége van természetesen az egyházi iskoláinknak is. Hányszor halljuk, hogy megörülnek egymásnak: „én ferences diák voltam, én bencés diák voltam, piarista diák voltam”... A személyes kapcsolatokat később is fenntartják, felújítják.

Lehet, hogy ennek is van bázisközösség gyökere.

- Igen. Ebből is fakadhatnak kis családközösségek. Vegyünk egy másik példát! Fila Béla aki szintén váci megyés pap, tudós professzor volt, mondta nekem egyszer, hogy mondjuk egy falusi plébános hétköznapi miért miséznek néhány idős embernek a hideg templomban - tisztelet, becsület nekik – ahelyett, hogy elmenne egy családhoz, ahová esetleg a szomszédot is meg lehet hívni, és havonta egyszer annál a családnál misézne, beszélgetne, utána vacsoráznának. Hát nem sokkal többet jelentene ez?

Emberközelibb lenne kétségtelen, de bizonyára sokan vannak, akiknek fontos a templom hangulata, légköre a miséhez.

- Igen, ez vonatkozik elsősorban a vasárnapi misére. A vasárnapi mise az egy fontos esemény. Arra külön fel kell készülni. Éppen azért, hogy ott találkozhasanak a kisebb közösségek, családok. A családlátogatást ezért csak a hétköznapiakra gondolom. Amennyire lehet, meg kell tartani templomainkban a vasárnapi szentmisét, de hétköznapi sokkal fontosabb lenne, hogy ilyen emberközelben éljük meg a keresztyén testvériséget.

Ezt lelki gyakorlatnak is nevezhetnénk.

- Igen. De azt nyugodtan meg lehetne csinálni, hogy mi papok esténként elmegyünk egy-egy családhoz látogatóba. Ez nem merülhet ki abban, hogy most eszünk és iszunk, és a háziasszony kitesz magáért, hogy elkápráztassa a vendégeket valami nagy

vacsorával. A lényeg az lenne, hogy beszélgetünk. Egy komoly beszélgetés után nyugodtan lehet akkor és ott is imádkozni. A hitben való gyarapodás az legyen személyesebb. Megbeszélni dolgokat. Most mondok egy egészen konkrét élményt a közelmúltból. A fiatalok szexuális nevelésének felelősségét vetette fel valaki egy beszélgetésben. Ez tabu téma, meg kényes téma, pedig mindnyájan tudjuk, hogy ki vannak szolgáltatva a fiatalok ennek a mai liberális világnak. Valaki lelkesen mondta, hogy hányan jelentkeztek templomi esküvőre, na de már évek óta együtt élnek. Ez ma a gyakorlat. Hát miért nem beszélünk erről őszintén? Mindenki csak kerülgeti ezt a témát, mint a forró kását, hogy nehogy valaki azt mondja, ez is liberális, hogy ilyen témát vet fel. A másik pedig továbbra is annak örülne, ha lenne egy kemény erkölcsi kódex, amit csak be kellene vasalni szigorú dresszúrával. Miért nem tudjuk átbeszélni ezeket a problémákat? Ez csak egy példa, de sorolhatnám ugyanígy a szegénység, a munkanélküliség, a cigányság problémáit. Hát miért nem merünk erről őszintén beszélni egymás között keresztények?

Igen, akkor tényleg, miért nem?

– Ez egy butaság, ez struccpolitika vagy talán csak lustaság. Attól nem fog megoldódni egy kérdés sem, ha nem beszélünk róla. Most megint szóba került ugyanebben a kerekasztal társaságban a cigányfelzárkóztatás és az iskolaügy kérdése. Erről is sokkal többet kellene beszélni. Vagy itt van a kötelező hittan kérdése. Belementünk ebbe, elfogadtuk, anélkül hogy átgondolnánk, hogy tényleg ezt várja tőlünk az Úristen, hogy itt parancsszóra bemaszíroztassuk a gyerekeket a templomba. Nem beszéljük ki ezeket a valós problémákat.

Az ilyen megbeszélésekhez rátermett vezetőkre, csoportvezetőkre is szükség van.

– Kétségtelen, hogy ez fontos, hogy egy-egy közösség „kitermeli-e” a jó vezetőt? Ez tényleg egy nagyon nagy kérdés, hogy van-e egy karizmatikus vezetője egy kis csoportnak. Ha nincs, akkor előbb-utóbb az leül és szétbomlik. Kellenek vezetők. Mondjuk, csak úgy elméletileg gondolom, hogy a demokráciának, az élő demokráciának a feltétele, hogy legyenek karizmatikus vezetők. Az, hogy mindenki mindenhez ért és mindent szabad, ez nem járható. Ez a káoszhoz vezet. Kell, hogy legyenek

domináns emberek és ezt az Úristen ajándékként kell felfogni. Ez az egyik oldala. A másik pedig, a közösség oldaláról az őszinte segítőkészség, hogy bátorítsa, segítse a vezetőjét, hogy érezze, mellette állnak. Egyszerre kell ez a kettő. A hitelesség, erre nagyon nagy szükség van. Kell, hogy legyen egy belső indítás, egy egészséges ambíció bennünk, de meglegyen a közösségnek a kontrollja is, hogy igen, rád odafigyelünk, mert te tényleg így élsz. De említhetek más példákat is, ahol a kisközösségekben mennyire életszerűvé válik ez a gyakorlat. A gyerekeket például egymás között cserélik. Ez egész más, ha egy baráti körben történik, mintha turkálóban. Egy vidéki környezetben, ha összefog két-három család és úgy mint régen, megkínálják egymást a friss zöldséggel, friss gyümölcscsel, meghívják egymást „bográcsosra”, vagy ahol még van ilyen: egy disznótoros vacsorára. Visszatérve, az egyházunknak kellene példát adni erre a személyes, egymásra odafigyelő kisközösségi életre. Adjunk erre bátor példát!

Ilyen példa itt a helyi gazdapiac is, amit már püspöki piacként emlegetnek a városban.

– Igen, ezt szeretném ezzel is jelezni.

Befejezésként foglaljuk össze mintegy Miklós püspök intelmeiként az elmondottakat.

-Amit minden alkalommal elmondok kicsit olyan Ferenc pápás módon, Ferenc pápa nyomán, hogy a szolidaritásnak a belső készítését szorgalmaznám. Vegyük észre magunk körül azokat, akik segítségre szorulnak, akiket fel kell karolni. Sokan vannak ilyenek. Az „írástudók felelősségeként” szoktam emlegetni, hogy az értelmiségi vallásos emberek ne külön kasztba tömörüljenek, ahol jól megvannak együtt, hanem érezzék azt, hogy éppen a templomi közösségen keresztül álljanak szóba azokkal, akik műveltségben, vagy társadalmi helyzetben nincsenek olyan szinten. Segítsünk nekik! Találjuk meg a módját annak, hogy a közgondolkodást, az életviteli gyakorlatot keresztény értékek mentén formáljuk! Ez vonatkozhat politikai értékítéletekre éppúgy, mint arra, hogy hol és milyen árut vásárolunk. De ezt csak személyes kapcsolatban, kisebb élő közösségekben lehet gyakorolni. Gyurka bácsi öröksége ez. Ugyanakkor ez Jézusnak is a modellje, stílusa.

Köszönöm a KOINÓNIA olvasói nevében is az idejét, s ezt a beszélgetést.

DÓRY ISTVÁN

RÉGI KÉRDÉSEK

Harminc évvel ezelőtti kérdésekre próbálok meg mai eszemmel válaszolni. Az akkori (1986/10) KarAj-ban jelent meg Valóság – agy – tudat c. dolgozatom. Ez az az írás amiben azt fejtegettem, hogy a tudat elemei és az agyi struktúrák nem differenciálhatók széjjel: nincs semmi a tudatban, ami nem valamilyen agyi struktúra, időbeli elektromos vagy kémiai ingerület, jel lenne.

Ennek az írásnak a végén mintegy házi feladatként tettem föl két kérdést:

- Az én agyamon, az emberi agyakon kívül mely struktúrák képesek még közvetlenül érződni önmagukban? Valamint, hogy

- Mi dönti el, hogy az érzésre alkalmas agyak közül miért éppen itt, ebben az agyban van az én tudatom?

Ma már több évi biofizika, gén- és mémevolúció, etológia, mesterséges intelligencia tanulmányokkal felvértezve megpróbálok válaszolni e kérdésekre. Úgy hogy közben olvastam a Van ott valaki? (Csányi), Consciousness Explained (Dennett) jellegű könyveket, melyek szintén ezzel foglalkoztak, de nem adtak teljesen kielégítő válaszokat ezekre az ő-s-kérdésekre.

Felsorolok néhány agyunkbéli jelenséget:

a) érzés

b) reflexió

c) öntudat, emlékezet, tanulás, utánzás, tanítás, felsőbb (jóságos, személyes) erőbe vetett hit, beszéd (kommunikáció), gondolkodás, lélek, lelkiismeret, előrelátás, halálfélelem, elme, logika, (szabad)akarát, számolás, hála, stb.

Ezek közül az „érzéssel” nagyon sok állat rendelkezik. Ezt a legnehezebb megmagyarázni, pedig (vagy mivel?) nagyon ősi és nagyon egyszerű dologról van szó. Egy bizonyos (elektromos) ingerületkombináció egy emlős agyban *ilyen* érzés. Nem bizsergető érzés - az a nyelvünkben van, ha megnyalunk egy elemet. Ha a látókéregben van, akkor szín, ha a végtagjaink idegeit zúzzák, akkor kínos fájdalom; de lehetnek belső érzések

is, amivel az állatok szintén ősidők óta rendelkeznek (félelem, hála, frusztráció, stb.)

A legjobb magyarázatot a fájdalomra állatétletan tanáromtól kaptam: „Ha az idegpályák hasonlóak és a reakció hasonló, akkor kénytelenek vagyunk feltételezni, hogy neki is fáj, mint nekem vagy neked.” Hogy mi a hasonló, azt nehéz definiálni: vannak, akik tágabban értelmezik, és így együttéreznek a rovarokkal, növényekkel, kövekkel is. A másik véglet a szolipszizmus – mindent én érzek, én látok, és én látom azt is, hogy te úgy csinálsz, mintha látnál, pedig dehogy – eléggé tarthatatlan.

Azt elfogadhatjuk közös nevezőnek, hogy a gerincesek érznek, és még ezután is lehet erkölcsi vitát folytatni, hogy pl. a kísérleti patkányok fájdalmával kapcsolatban mit kell tennünk - de hogy tudnak fájni, az tuti biztos, mert van limbikus rendszerük.

A második a „reflexió” – a téma miatt külön kiemelve. Ezzel az emberen kívül nem sok emlős rendelkezik: Arról való eszmélődés, hogy mi is van bennem. A reflexiónak a teljes tudatosságtól a vázlatos testi reprezentációig vannak fokozatai. Nyilván az ember tudatos reflexióképesége nagyon fejlett, de a fő probléma az, hogy reflexióinkat még egymással is nehezen tudjuk egyeztetni, nemhogy olyan más fajokkal, akikkel nincs lényegi kommunikációnk. Így csak sejtéseink lehetnek arról, hogy a végtelenségig ábrázoló kutyák, macskák vagy tehének meddig jutnak el önmaguk és környezetük visszaféjtésében, ha ezt nem képesek (nekünk) elmondani. Lehet, hogy semeddig, de sokkal valószínűbb, hogy valameddig. Ezt tanulmányozhatjuk félálomban, gyerekekkel, vagy olyan fogyatékosokkal, akiknek reflexió-s képessége csekély.

A c) pontban felsorolt összes többi felsorolt tulajdonság nagyon emberi, noha nagyon ősi gyökerekkel rendelkezik. Csak azt nem vesszük észre, hogy mindegyikhez kell az előző kettő is. Pl. az öntudat az énképre való reflexiónak az érzése. Háromdimenziós én-reprezentációval nagyon sok élőlény rendelkezik. Még a félszemű macska is kiválóan kerülgeti a széklábakat a kétdimenziós látványt a bajusz és farokszőrök információival egyesítve; amikor pedig mosakszik a cica, nyilvánvaló hogy hibátlan képzele van arról, hogy mije milyen és hol van. Ezzel kapcsolatos érzései is valószínűleg hasonlóak, de erre kevésbé tud reflektálni, és nem tudja szimbolikus nyelven kommunikálni (számunkra).

A többi „emberi” jellegzetesség is alapvetően hasonló: Az emlékezet a memóriareprezentációnak reflektált érzése. Az állatok is emlékeznek, álmodnak, érznek. De mivel közben kevésbé reflektálnak, ezért nehezen tudjuk elképzelni, hogy az nekik milyen is lehet. Hasonlóan bizonyos mértékig az állatok is előre látják – a tapasztalataik alapján sejtik – a jövőt, de mi ezen sokat töprengünk is, próbáljuk finomítani a modelljeinket, frusztrálódunk, ha nem minden stimmel, esetleg félünk a jövőtől, stb.

Külön figyelmet érdemel a tanulás, utánzás, tanítás témaköre. A fejlettebb agyú élőlények ezzel mind rendelkeznek, de (szinte) csak az embernél olyan erők ezek a jelenségek, hogy a bennük tárolt információ generációkon át hatékonyan felhalmozódik. Ez a tanítás/tanulás/továbbadás alapú evolúció az embernél beindult és úgy begyorsult, hogy a szerzett, felhalmozott információk fontosabbá váltak, mint a genetikailag örökölt sajátosságok.

Mi a lelkiismeret(furdalás)? Szintén egy reflexió és érzés, amikor arra reflektálunk, hogy valamit nem úgy csináltunk, mint ahogy az öröklött vagy tanult mintáink szerint kellett volna. Ez elég gyakran negatív, frusztráló érzés („valami nem úgy sikerült, nem voltam elég bátor, megszegtem egy szabályt”), mivel az öröklött késztetéseink és a tanult mintáink között is számos ellentmondás van. Adhat a lelkiismeret pozitív megerősítéseket is: büszkeség, jóság, hűség, stb. Tehát ez a részünk inkább a viselkedéssel kapcsolatos, nem a gondolkodással, beszéddel vagy a matematikával. Szokták feszegetni, hogy van-e lelkük az állatoknak. Bizonyos mértékig igen. Feltűnhet, hogy ezeket a humán jelenségeket lehet „darabolni” (pl. alvás, agónia, gyermekkor, agysérülés, lelki betegségek, droghatás, vagy épp az állatok esetén). Már az is a részlegesség mellett szól, hogy az állatok mutatnak ilyen jelenségeket, vannak jól látható érzéseik is ezzel kapcsolatban, de mivel nem emberek, nem tudnak olyan jól reflektálni ezekre. Pl. a kutyák köztudottan éreznek bűntudatot (az ellopott kolbász miatt), de ezt nem fogják tudni meggyónni.

Érdeemes megjegyezni, hogy Csányi Vilmos etológus határozottan azt képviseli, hogy a kutya nem olyan háziállat, mint az utóbbi tízezer évben befogott kecske, tehén, tyúk vagy ló. Azt állítja, hogy nem az ember szelídítette meg a kutyát, hanem a kutya farka tette a majmot nemes-ebbé. Ha felsorolunk tíz fontos emberi tulajdonságot, ezek szinte mind kutyatulajdonságok (hűség, bátorság, barátság, kitartás, önfeláldozás, kegyelem) és alig van csimpánztulajdonság (utánzás, cselezés).

Újabb ezredéves kérdés, hogy honnan van az emberben a felsőbb akaratnak való engedelmség érzése. Az emlősöknél az alárendelődés többnyire egy másik fajtársnak történik (szülő, hím, vezérürü), de gondolhatunk itt a fáraók, cézárok, pápák, kiskirályok, diktátorok isteni uralmára is. Előfordul azonban más faj követése is: a juhok például szívesen követik a kos helyett a szamarat vagy a pásztort. A ludak együtt szárnyalnak a nevelőjük sárkányrepülőjével. Közismert, hogy a kutyák elfogadják a gazdát farkavezérüknek.

BABITS MIHÁLY: ÁDÁZ KUTYÁM

*Ádáz kutyám, itt heversz mellettem.
Amióta a gazdád én lettem,
ez a hely a legjobb hely tenéked:
nem érhet itt semmi baj se téged.*

*Rajtam csügg a szemed, hív imádás
együgyű szálán csügg, boldog Ádáz.*

*Mert boldog ki jámborul heverhet
valami nagy, jó hatalom mellett.
S te jámbor vagy, bár olykor asszonykád
bosszújára megrablod a konyhát
s csirkét hajszolsz vadul a salátás
ágyakon át: jámbor, noha - Ádáz.*

*Elcsavarogsz néha messze innen,
el is tévedsz kóbor hegyeinkben;
avagy titkos kalandjaid vannak.
Ág tép, gonosz ebek rád rohannak,
zápor is lep, szőröd-bőröd átáz:
ázva, tépve jössz vissza, kis Ádáz.*

*Visszajössz, mert ugyan hova mennél?
Hol lehetne egyéb helyed ennél?
Szimatokból ezer láthatatlan
ösvény vezet téged mindenholnan
hívebben, mint bennünket a látás:
minden ösvény ide vezet, Ádáz!*

*Tudod, hogy itt valaki hatalmas
gondol veled, büntet és irgalmaz,
gyötör olykor, simogat vagy játszik,
hol apádnak, hol kínzódnak látszik:
de te bízol benne. Bölcs belátás,
bízni abban, kit nem értünk, Ádáz.*

*Óh, bár ahogy te pihensz lábamnál,
bizalommal tudnék én is Annál
megpihenni, aki velem játszik,
hol apámnak, hol kínzómnak látszik,
égi gazda, bosszú, megbocsátás,
s úgy nem értem, mint te engem, Ádáz!*

Visszatérve az eredeti kérdéshez: az emlősgyagyak nagy valószínűséggel mind alkalmasak érzésre, és számos más lelki jelenségre: önképre, utánzásra, örömré, emlékezésre; ezek közül a **felnőtt, emberi** agyak általában reflektálnak is ezekre a folyamatokra. Az egyik ilyen reflexió a saját nevünk, tulajdonságaink, emlékeink összerendezése és hézagmentes felidézése. Az egyik ilyen folyamatba születtem, nőtem bele én is. Emezt csak belülről, a többit csak kívülről láthatom...

Megi.: Az emberi agy ezek szerint jól reflektál, de azért annyira még nem jól, hogy magának az agynak a működését, jelenségeit mind kapásból értenék. Évezredekken keresztül kijelentették filozófusok, hogy ezt a) nem lehet érteni; b) így és így van, de nem lehet bizonyítani; c) az emberi agy soha nem lesz képes a lélek folyamatainak leképezésére, stb.

De most már járjunk a végére: Mi a gondolkodás? Mi az elme, a szabadakarat? Miért félünk a haláltól?

A gondolkodás maga ez a reflexiós folyamat. Helyesen állapítják meg sokan, hogy a gondolkodás a párbeszédhez, egy hang nélküli belső vitához vagy monológhoz hasonló. Valószínűleg előbb volt beszéd, mint gondolkodás, de az is igaz, hogy előbb volt gondolkodásra való képesség, mint artikulált beszéd. Most már mindkettő van, és itt most éppen arról gondolkodunk, beszélgetünk, pötyögünk, írunk, olvasgatunk, hogy mi is a gondolkodás.

Mi az elme? Az emberi agy egyik nézete. Mint ahogy szellemnek, tudatnak, léleknek, énnak, Én-nek, pszichének, pszükhének, animusnak, animának és még sok mindennek is szokták nevezni, attól függően, hogy mit akarnak hangsúlyozni, elfedni vagy dogmává emelni. Az akarat? Az újabb kutatások azt mutatják, hogy nincs is a hagyományos értelemben vett akarat; mivel ez egy tizedmásodpercekig eltartó tudatosulási folyamat, amit már jóval előbb megelőz néhány szükséges, gyors, reflexszerű cselekvés. Az akarat a végrehajtott cselekvések utólagos nyugtázása az integritásunk megőrzése céljából. Mivel általában a cselekvéseink és a döntéseink között összhang van, ezért megnyugodhatunk abban, hogy mi döntöttünk és helyesen döntöttünk.

Az akarat szabadsága pedig tényleg komoly illúzió, mivel nincs semmi a döntéseinkben, ami már korábban ne lett volna a génjeinkben, a tanárainkban, barátainkban, példaképeinkben vagy az elektronok játékában. Az akarat szabadsága az a boldogító érzés, hogy a szükséges, nehéz döntéseinkhez utólag kutya-szívóssággal ragaszkodunk. Ellentéte a lelkiismeret-furdalás, ld. ott.

A halálra való reflexiót is többnyire emberi attribútumnak szokták nevezni, amihez többnyire negatív érzés (halálfélelem) is társul. Az agyunk folyton modellez: tervet, jóslatokat készít a következő napokra. Nagyon komolyan azért persze nem vesszük ezeket, mert nem szeretnénk frusztrálódni, ha mégse minden éppen úgy történik. A halálra nyilván ennél kicsit ünneplésebben próbálunk készülni, mint egyszeri és visszafordíthatatlan távoli dologra. Félni azonban nem kellene, mert a halál az biztos, az utólagos frusztrációnak a legkisebb esélye is kizárva; az agy pedig dezintegrálódik, ami nem sokkal reflektáltabb folyamat, mint a mély alvás, a sokk, vagy a születés.

Végezetül, mi a hit, a logika és a számtan?

A hit olyan állítások sorozata, melyekhez egyre jobban ragaszkodunk, miközben érdekes módon szembesülünk azzal, hogy mások hasonló, de mégis más állításokhoz ragaszkodnak egyre jobban. A történelem folyamán azok a vallások maradtak meg, melyek nem gyengülnek, hanem erősödnek a szembesítéstől.

A logika - bár az Univerzumra meg még minden másra próbáljuk alkalmazni -, valójában szavainai tapasztalatok véges sokaságának nem-teljes indukcióval való általánosítása: eddig véges sok esetben így volt a közelünkben, ergo mindig, mindenhol, most már időtlen időig így kell lennie.

A számolás (függvényanalízis) valószínűleg a legmagasabbrendű emberi tevékenység. Ha belátjuk, hogy a legtöbb pszichológiai kunsztra a sokféle-fajta emlősállat így vagy úgy képes; hogy a reflexió, töprengés sem egyedülálló a főemlősök között (és mi sem vagyunk mindig képesek rá); hogy az ezzel kapcsolatos érzések pedig kifejezetten ősiek, a hullóig vezethetők vissza... Tehát nem a szeretet, az empátia a legmagasabbrendű, kifejezetten emberi tevékenység – bár tényleg, tényleg nagyon fontos. És nem a jóslás, babona, céltudatosság, intencionalitás, arcmemória, kultusz vagy ellenségszeretet. Mindegyikre van példa az állatvilágból és egyszerűbb elemekből épül fel. De az állatok nem matekoznak, 7-ig elszámol a csóka, 4-ig a csimpánz és ennyi.

Feladat: Mennyi $43 \cdot 26$? Ezt most számoljuk ki fejben! Hány másodpercig tartott? Mit tudunk és mit nem tudunk közben csinálni?

DRYP

MIRŐL MI JUT AZ ESZEMBE A BAGOLYTÜDŐRŐL

Lehetne ez egy amolyan könyvajánló is, ha ajánlani mernék egy 1979-ben megjelent kötetet. Kárász József „*Göröngyös út*” című önélet-ihletésű írásában emlegette a bagolytüdőt, mint sebtiben összeütött vacsorát, vagy a kocsiderékban törődött gyümölcsöt, amely már csak bagolytüdőnek volt jó. Bagolytüdő. Visszagondoltam falusi gyerekkoromra, de a bagolytüdőről nekem csak az éjjeli madárnak légzőszerve jutott eszembe. Utánanéztam hát, mit neveztek el róla régen. Czuczor- Fogarasi „*A magyar nyelv szótára*” (1867) szerint aszalt almát, de Ballagi Mór „*A magyar nyelv teljes szótára*” (1873.) is csupán ezt a gyümölcsöt jelöli meg. (fn. tréf. macagófia, aszalt alma.) Ráadásul még a német nyelv is a szárított almát ért alatta ú.m. gedörter Apfel. (Magyar-német szótár Első kiadás 1856.) A világhálón viszont sok receptre bukkantam a bagolytüdő kompóttól a kótyagos bagolytüdőig. Ezek többségében azonban aszalt szilvából, vagy szilvalekvárból készültek és csemegének szánták, ráadásul inkább marketing fogás érzik ki a nevéből, mint az egykori szegények eledele. Mert bizony abban a szociológiai korrajzként olvasható könyvben a szűkösebb körülmények között élő tanyasiak receptjei között szerepelt ez az étel. Igaz ugyan, hogy Kárász József is aszalt szilvából habart levest emleget a „*Göröngyös út*” önéletírásában és a még régi és elfeledett ételnevek gyűjteményében Draveczky Balázs „*Bagolytüdő és articsóka*” című könyvében is az aszalt szilva szerepel bagolytüdőként. A Tinta Könyvkiadó „*Magyar tájszavak és népies lexikai elemek adatbázisa*” című adatgyűjtemény viszont csak a körtével bővíti a szótárakból idézett aszalt gyümölcsöt. Ebben a felsorolásban ráadásul a bagolyborsón (csicséri borsó) és

a bagoly diákon (elsőéves diák a református kollégiumban) kívül megemlíti még a meggyengült kerékfalnak (szakának – ami a kerékív egy darabja) támasztékul szolgáló ágasfát, mint bagolylábát és a bagolysüveget, amivel a fekete szőrös bőrből készült kétrétegű sapkát illették, amelyet fergeteges időben annyira a fejükre húzhattak, hogy csak a szemük s szájuk látszott ki belőle. Ezeknek formájuk, alakjuk azonban utal is a nevükre, mint a bagoly fejére emlékeztető sapka, vagy az ágasfa bagolyláb neve, ami a bagoly vetélőujjaira hasonlít. Innen ered az a székely mondás is, miszerint szakát vette a kerekem s bagolylábát veték neki. No de miért kapta egy aszalt almaszelet a bagolytüdő nevet a nép nyelvén? Csak nem boncoltak fel egy baglyot, hogy a tüdejét kiterítve az almaszelet bodrosra szikkadt formájához hasonlítsák? Nekem sohasem jutott volna eszembe egy madár tüdeje sem azokról az almaszeletekről, amelyeket nagyanyám spárgára fűzve aszalt a félárnyékos verandánk szegletében. No persze

baglyot sem bontottunk fel, legfeljebb csirkét, de annak a tüdeje is együtt sült meg a farhátal. Van ugyan egy másik magyarázat, ami a bagoly nyálas köpetére vezethető vissza – ha elfogadjuk azt a megfigyelést, hogy ez az éjjeli ragadozó madár bő nyállal segítve nyelte le, illetve öklendezte vissza zsákmánya emésztetlen szőr és csont maradványait.

Egyébként manapság ebből a köpetből határozzák meg az ornitológusok is a bagoly táplálkozási szokásait. Tehát a nyálazás és a bagoly tüdeje lenne a névadás kulcsa. És mi köze s nyálazásnak az aszalt almához? Ahhoz bizony már van köze. Ugyanis a fonóban az asszonyok nyálukkal nedvesítették a guzsalyról sodort szálát, amit egy kis pörgetett orsón tekerceseltek fel.

Hogyan is? A kézi fonásnál a fonáshoz felhasznált szálhalmazt egy farúdra kötötték – **ezt nevezik guzsaly**nak, amit a fonó nő maga mellé a székére helyezett. „*Jobb keze ujjáival megpörgeti az orsót, amelyen a végéhez kötött szálak ez által összesodródnak. Sodrás közben a guzsalyra kötött szálhalmazból bal keze ujjáival folyamatosan újabb szálakat húz ki, miközben a szalagot is fokozatosan nyújtja, vékonyítja. A szálakat munka közben állandóan nedvesíti, mert így hajlékonyabbak, jobban sodorhatók lesznek*” – olvashatjuk egy múltidéző internetes blogban. Ehhez viszont nem alkalmas a bélyegragasztáshoz alkalmazott nedvesítő szivacs – nyalóka – a nyáltermelést viszont a savanykás aszalt almaszeletek kiválóan serkentették. Rágcsálták is az asszonyok a fonóban az aszalt gyümölcsöt, miközben mindent megbeszéltek a faluban,

a közösségben történekről. Nem hiányzott a bulvármédia képernyője sem, de még rágógumiért se kellett a boltba menni. Mégis mindent sikerült megrágni, a szálak is

szépen sodródtak. Lám még a bagolytüdőtől is a közösségépítéshez vezetnek a szálak – ha már a fonóban kötöttünk ki.

Végül köszönet illeti Ambrus Lajos író és borász barátomat, aki az aszalt gyümölcsök fonóban betöltött szerepére és hasznára hívta fel a figyelmem.

BARCZA BARNA

KERESZTELŐ SZENT JÁNOS A BÖRTÖNBN

Miért ül ez a János börtönben? Talán tyúktolvaj, rablógyilkos vagy bandita? Szó sem lehet róla! Köztiszteletben álló szent férfiú. Akkor talán lázító, politikai kalandor, aki a rendszer felforgatására tör? Senki sem vádolhatja őt ezzel. Politikai kérdésekkel nem foglalkozik. Igaz, keményen bírálja a farizeusokat és szadduceusokat (Mt 3,7 ssk), sőt Heródes királyt is (Lk 3,19-20), még hallgatóinak tömegét is (Lk 3,7), de ez a bírálat mindig az Istennek tetszés vagy nem tetszés oldaláról történik. Nem forgatja fel a társadalmat, tagozódását elfogadja olyannak, amilyen. Tudomásul veszi, hogy vannak gazdagok, — csak az adásra szólítja fel őket. Tudomásul veszi, hogy vannak vámszedők, — csak a jogtalan követelésektől tartja vissza őket. Nem vitatja el az erőszakszervezet képviselőinek a katonáknak a létjogosultságát sem, csak a személyes túlkapasoktól akarja visszatartani őket (Lk 3,10-14). Akkor mégis miért ül börtönben? Azért, mert az Isten embere. Azért, mert emberi tekintetek félretolásával mondja azt, amit Isten üzen általa. És ez sokaknak kellemetlen. Kellemetlen azoknak, akik másként élnek. El kell őt hallgattatni, hogy ne zavarja semmi a bűnös lelkiismeret hamis nyugalmát. Kérdősködésünkben máris felsoroltuk, hány fajta ember ül a börtönben:

1. Először is a közbüntényesek. Akik megsértik azokat a törvényeket, melyek fenntartása nélkül rendezett társadalom el sem képzelhető. Ezek elítélésére nézve az emberekben és minden országban hallgatólagos közmegegyezés van. Bár az is igaz, hogy ezen bűnözők között ritkán szerepelnek a „felső tízezer” tagjai. G.W. Walling, a New York-i rendőrség főfelügyelője ezt írja: „Lehetetlennek tartom, hogy egy milliost felakasszanak, még ha szörnyűséges gaztettet követett is el. Azok közül, akiket a mi nemzedékünk élete során felakasztottak, egy sem rendelkezett pénzzel, sem pedig politikai barátokkal.”

2. A politikai elítéltek. Ezek nincsenek megelégedve a fennálló rendszerrel. Rendszerváltozást akarnak. Ők akarnak hatalomgyakorlók lenni, így aztán az a különös helyzet adódik a történelem színpadán, hogy a „tegnap” gonosztevői a „ma” hőseivé lesznek, a „tegnap” hősei pedig a „ma” gonosztevőivé. A politikai elítélt tehát olyan törvény megsértéséért ül, melyet egy vele szemben álló csoport hozott, melyre nézve tehát nincs általános közmegegyezés.

3. Az Isten emberei. A próféták. Mivel szavukkal nem a politikai széljárásokhoz igazodnak, hanem az örök és változatlan

Istenhez; mivel ők csak szeretni tanultak és tanítanak, nem pedig gyűlölni és csak maguknak élni, mint a világ fiai; mivel nem alkalmaznak erőszakot még az őket bántókkal szemben sem, tehát elviselik, hogy őket esetleg el is tapossák — a magatartásukkal annyira elűntek a világ fiaitól, az átlag embertől, hogy kivívják azok gyanakvását, rosszhiszeműségét, és mint veszélyes emberek kerülnek börtönbe.

Nem vitás, hogy Isten népe nem kerülhet az első csoportba. Hiszen Isten népének alapállása a tízparancs megtartása, melyre hivatkozva a közbüntényeseket elítélik.

Az is nyilvánvaló, hogy Isten népe, Krisztus valódi követője a második jogcímen sem kerülhet börtönbe. Hisz neki egyaránt jó minden politikai rendszer. Ahogy Jézus is el tudta mondani országának örömhírét egy megszállt országban, ahogyan ő is teljesen távol tudta magát tartani mindenfajta politikai aspirációtól, úgy nekünk is utat mutatott, hogy ne politikai reményekkel és társadalmi átalakulásokkal fecséröljük rövid kis időnköt, hanem minél sürgősebben tanuljunk meg szeretni. Nyugodtan mondhatta Jézus övéinek, hogy „adjátok meg a császárnak, ami a császáré,...” (Mt 22,21), anélkül, hogy részletezte volna, milyennek kell e császárnak lennie, mert tudta, hogy övéi mindenkor bele fognak tartozni valamilyen politikai rendszerbe, valamilyen „császár” uralma alatt fognak állni, és ott el kell végezniük a maguk gazdasági és társadalmi feladatait, Ő viszont három évig arról beszélt, hogy mit kell megadni az Istennek: mi az Istené.

A harmadik csoportba azonban mindenkor kerülhet az Isten népe. Sőt, mintha ez állandó kísérelője, sorsa,

ismertetőjele volna. Newman szerint az összes ismertetőjel között a „legállandóbb”. Jézus szerint a prófétáknak mindig ez volt a sorsuk (Mt 5,12), de ezt a sorsot programozza követőire is. Miatta hurcolnak bíróság elé, helytartók és királyok elé. Tehát nem tyúklopás miatt, nem is politikai esztelenségek folytán, hanem Őérette (Mt 10,16-20). E harmadik csoportba akkor kerülhet Isten népe, ha a „császár” olyat követel magának, amiről Jézus azt mondta, hogy az az Istené. János is azért került börtönbe, mert Heródes úgy gondolta, hogy ő fölötté áll a házasságra vonatkozó isteni törvénynek. János itt csak azt mondhatta, „ami az Istené”, és nem adhatta meg a császárnak, amit követelt, mert a császár olyat követelt, „ami az Istené”.

De nézzük tovább Jánost a börtönben!

Ez a nagy ember is. ez a „prófétánál nagyobb” (Mt 11,9) is súlyos problémákkal küszködött. Neki, akinek egész élete, hivatása abban merült ki, hogy a Messiás ütkészítője legyen, most élete delén kétségei támadnak, vajon Jézus-e a Messiás.

Elengedve fülem mellett egyes exegeták azon magyarázata: hogy János csak övéi miatt küldött Jézushoz, én inkább úgy látom, hogy János nagyon is ember. Melyikünkben ne fordulna meg a gondolat: Ha ez a Jézus a Messiás, miért nem mozdítja kisujját sem érdekemben? Ő, aki halottakat is támaszt nem tudna engem a gonosz börtönéből kiszabadítani?

A nagy embernek s annak problémái. Sőt. Neki vannak csak igazán! Aki azt állítja magáról, hogy problémátlan, sima az élete, az egyben szegénységi bizonyítványt is állított ki magáról, hogy lapos, felületes szinten mozog. Nem hatol a mélybe, mint a nyakok.

Kétsége megoldásához vajon kihez fordul? Természetese; magához Jézushoz. A mi problémánkra is egyec - Jézusnál kapjuk meg a heves viaszt és a teljes megoldást. Hozzá szántak frúiru?_

Jézus válásában nagyjából három dologgá. :gar: a -iga:, és még hozzácsatol egy fontos üzenetet János számára (Mt 11,5-6).

Először is felsorolja az irgalmasság tetteit. melyek Palesztina-szerte már köztudomásúak: „a vakok látnak...” Mintha csak ezt mondaná: János, vedd észre, belépett az idő v-..ágába az időtlen Szeretet. Megjelent közöttetek az Irgalom. Látod, nem tudok elmenni semmiféle emberi nyomorúság, gyengeség, terheltég mellett érzéketlenül, hisz magam vagyok a Szeretet. Nem ismeresz rám?”

Aztán elmondja, hogy mindezek a szeretet-megnyilvánulások, az irgalom eme bemutatása csodák által történik. Tehát nem közönséges ember viszi végbe ezeket, hanem aki úr a betegségek, gonosz lelkek és az élet felett.

A harmadik dolog, amit a maga gazolására felhoz: a szegényeknek bndetik az örömhírt. Az ószövetségi írásokon nevelődött János talán ezt érti meg íeghamarább. Itt van az, akiről a prófeiak jOvrniflbrk- És ekkor csatol hozzá Jézus egy sokatmondó kijelentést JJoktog, -te. nem

bot-ránkozik meg bennem" (Mt 11.6). Tehát Jézusban mer s ebet boráckmrtt. Mint ahogy János is megbotránkozott benne. Megbotránkozott, hogy miért nem szabadítja ki őt a csodatévő Messiás.

Hogy mennyire meg lehet botránkozni Jézus tanításán, azt akkor látjuk igazán, ha kezdjük komolyan venni. Aki a kereszténységet úgy veszi át, mint gyermek a cukrozott gyümölcszselét, az valójában még sosem találkozott igazán Jézussal. De szeretni egészen a mindentodaadásig, szeretni az ellenséget is, kicsinek lenni és kicsinek maradni a nagy tülekedésben, vállalni a kiszolgáltatottságot az erőszakosak között — ezek bizony Jézus botránnyához tartoznak. És a botránnyok közé tartozik az is, hogy Jézus nem jött csodák útján kormányozni a világot, nem jött megmentem testünket ellenségeink ütlegetésétől. Épp ellenkezőleg: e kiszolgáltatottság vállalásával is épül bennünk az Isten Országá. Aki vállalja ezeket a botránnyokat, az lesz jézusi értelemben boldog. Keresztelő János is ezt a fajta boldogságot nyerte el a börtönben. A bakó csak testét vágta ketté, de az elhaló búzamazgából új élet fakad—

A következő sorok a Szentírás azon ritka helyei közé tartoznak, ahol Jézus véleményt mond valakiről, jelen esetben Jánosról. Jézus igen gyakran nyilvánította véleményét, de nagyon ritkán egy bizonyos személyről. Natanael dicsérete, Heródes és Júdas elmarasztalása, egy törvénytudó dicsérete szinte már ki is meríti a felsorolást. Istenem, micsoda izgalmas kérdés: mi a véleménye Jézusnak rólam? No, de ne vágjunk elébe! Előbb nézzük meg, mi a véleménye Jánosról!

Először azt sorolja fel Jézus, hogy mi nem János. János egyéniségének, magatartásának három ellentétes vonását rajzolja meg.

A széltől lengetett nád.

Jelenti az ingatag embert, akinek sem jelleme, sem gerince. Egyetlen szempontja van: az önző érdek és az érvényesülés. Olyan, mint a szélkakas, a mindenkor széljárások irányába áll be. Nincsenek maradandó elvei, olyan köntösben jelenik meg, amilyent a pillanatnyi helyzet kíván tőle. Ha úgy divat, akkor nyilas, ha meg úgy, akkor kommunistának mutatja magát. O az opportunist. A kompromisszumok embere. A mosolygó, mindent elsimító diplomata. Száznyolcvanfokos pálfordulásait is magától értetődő természetességgel tudja indokolni. Ingatag jellem, de mindig a szélirányszabta irányba lendül ki.

Ezzel szemben János az elvek embere. Egyszer és visszavonhatatlanul feltette életét Istenre. Csak egy igazságot ismer, s azért képes meg is halni. Vezérlő csillaga olyan magasban van, ahová a változó széljárások fel nem érnek, onnan ezek nevetségesen semminek tűnnek.

Puha ruhába öltözött ember.

Jelenti az elpuhult, a kényelemszerető, az erőfeszítéseket nem tévő embert. Learatja az élet kis örömeit, de nincs ereje ahhoz, hogy fölkapaszkodjék arra a magaslatra, ahol legalább megcsaphatná a magasabb

értékek illata. Szórakozik, kielégül, nem erőlködik. A puha ruha a testet cirógatja körül. Életének központjában tehát a test áll.

Ezzel szemben János az önfegyelmezés embere. Kemény, edzett akarat. Érezzük nála, hogy az tartja kézben a gyeplőt, akinek szeme az Isten zsámolyán pihen, a test pedig rándulás nélkül engedelmeskedik. Ó a kidolgozott jellem. Erezzük, mennyi munka, befektetés áll egyénisége mögött. Ezért szoktuk adventi önmegtágadásaink serkentésére példaképkül magunk elé állítani.

3. Palotában lakó ember.

Palotában a nagyok, gazdagok, hatalmasok laknak. Ezek azok, akik lakásuk tervrajzát nem a szociális szempontok alapján állították össze. Őket nem zavarja, ha milliók lakásínséggel küzdenek. A palota éppúgy nagyságuk, hatalmuk kiemelője és kerete, mint a luxusautó. Jézus korában hozzátartozott ehhez a megszámlálhatatlan személyzet. Ők azok, akiknek mások szolgálnak.

Ezzel szemben János maga a teljes igénytelenség. Lakásául a pusztában egy barlangot választ, melybe igazán kevés szakipari munkát kell befektetni. Személyzete is saját magára korlátozódik. Nem áll bele a másoktól elvevés világába.

Jézus szerint a puha ruhában járó ember lakik a palotában. Érdekes összevonni a három ellentétet. Jézus maga is mintegy összevont csoportba állítja a Jánossal szembenálló három tulajdonságot: vagyis a megalkuvó, az elpuhult és palotában lakó ember képviseli azt a réteget, ha úgy tetszik azt a felső társadalmi osztályt, mellyel Jánost szembeállítja. A dúsgazdagok világában otthonos a „széltől lengetett” jellem, az elpuhultság és a palotában lakás. Társadalmi szinten ezekkel áll szemben a szegények közül kikerülő, önfegyelmezett, eszményekért élő ember.

Elmélekedésemben fel kell tennem a kérdést: hová tartozom? Jó, jó, messze vagyok a dúsgazdagoktól. De vajon vágyaim nem oda vónának-e? Tisztán áll-e előttem, hogy csak hol és hogyan maradhatok az elvek embere?

Az ellentétjei segítségével megrajzolt három jánosi arcvonás után Jézus mond egy közvetlen pozitív negyediket: „Mit mentetek látni?... Bizony mondom nektek, prófétánál is nagyobb!” (Mt 11,9).

A próféta az Isten embere, aki minden időben az Isten szavát mondta az embereknek. Kicsinyeknek és nagyoknak. Akkor is, ha tetszett, akkor is, ha nem tetszett. A próféta fölkapar, mert szava az élet múzeumma merevedett keretei közé behatoló friss tavaszi fuvallat. Az élet lüktet szavaiban és életében, de nem az évekkkel mért élet. A prófétát fanatikusnak vagy örültnek tartják, mert nem emberi tekintetek vezetik. Prófétának lenni nemcsak feladat, hanem sors is. Szent Pál is felkiált (talán felsóhajt?): „Jaj nekem, ha nem hirdetem az evangéliumot!” (1 Kor 9,16).

Az emberek valahogy nem tudják elviselni, ha valaki másként él és másként gondolkodik, mint ők. Azonnal belekötnek, bántják, rúgják, leköpi. Mít akar ez? Meg

akarja váltani a világot? S jönnek a minősítő jelzők: az evangélium radikalistája, szektás, eretnek, túlzó, rajongó,... ki tudná felsorolni?

Minden időben ez volt a sorsa a prófétáknak. Kevés halt meg közülük természetes halállal. A hatalmasok mindig le akarták söpörni és legtöbbször le is söpörték őket a történelem színpadáról. Talán a prófétáknak a szavától féltek csupán? Ó dehogya! A baj az, hogy a prófétát nem lehet elhallgattatni. Beszél az a börtönben is. Az élete, a puszta léte is szemrehányás azok felé, akik másként élnek. Ezért nem bírják őt elviselni. Lám, János is már börtönben van, nem árthat a hatalmasnak, mégis nyugtalanságot okoz jelenléte, és Heródiás intrikája nem nyugszik addig, míg ki nem eszközli kivégeztetését.

Lehetséges, hogy valakit azért gyűlölnék, mert az Istennek odaadta magát? Nézzetek Jánosra!

Míg a világ fiai leköpi, lehurrogják, be- börtönzik és megölik a prófétát, addig Jézus védelmébe veszi és legnagyobbnak nevezi az emberek fiai között.

Aki vállalja a prófétasorsot, aki mer (enni mindenáron az Isten embere, azt — úgy hiszem — jobban fogják tisztelni még a rabtartók is, mint a sok dicsőségben úszkáló „széltől lengetett nádat”. Heródes is félve tisztelte Jánost. Jobban tisztelte őt, mint a hatalmának árnyékában szellőzködő főpapokat: „Heródes félt Jánostól, mert tudta, hogy igaz és szent ember, s ezért védelmébe vette. Valahányszor beszélt vele, nagy zavarba jött, mégis szívesen meghallgatta” (Mk 6,20).

És most János után vetítsük magunkra Jézus reflektorát!

Bizony, remegve kérdezem: Uram, mondd, mi a véleményed rólam?

Milyen elfogultak is vagyunk magunkkal szemben, hogy szépítjük, mentegetjük hibáinkat! Mások viszont csak külsőségeinkből tudnak megítélni minket, s így ritkán tudnak helyes ítéletet alkotni. De Te, Uram, a szívek és vesék vizsgálója vagy. Milyennek találsz engem? Mondd ki egyszer a véleményedet rólam is! Úgye, többször kellene imámban erről beszélnem Veled? Mert hát hol beszélhetnék ezt meg, ha nem az imádság, az elmélkedés csendjében?!

Úgye, milyen széltől lengetett nád vagyok, mennyire nem merek ragaszkodni elveimhez, a Te elveidhez, a mi elveinkhez? Mikor a Bolsevik Párt történetét tanulmányoztam, ott olvastam, hogy a kommunisták mennyit harcoltak az opportunistákkal... Mennyire emberi tekintetek vezetnek, milyen hamar megijedek!— Keresem-e, kutatom-e, ami a széljárásoktól függetlenül örök, ami csak Tenálad található?

Az Isten Országát csak erőfeszítéssel lehet megszerezni. Hozok-e ezért komoly áldozatokat? Önmegtágadásaim ebbe az irányba mutatnak-e, vagy csak úgy vaktában vagdalódom, öncélú önmegtágadásokkal sportot űzve? Kialakítottam már egyéni életemben a szeretet aszketikáját? Mit teszek azért, hogy elpuhultságom, kényelemszeretetem vissza ne tartson a szeretet kibontakozásaitól? A negatív önfékezéseken kívül

erőfeszítéseim kinyúlnak-e az adás, a szolgálat, az ütésvállalás, a másokért élés vonalán?

Gazdagságra, nagyságra törekvő önző önmagam visszaszorítom-e az evangéliumi szegénység keretei közé? Meglátszik ez életstílusomon? Palotában lakó vágyaim bele tudom-e szűkíteni egyetlen szobába? Akarok-e, tudok-e mindenestől a szegények oldalán állni társadalmilag is?

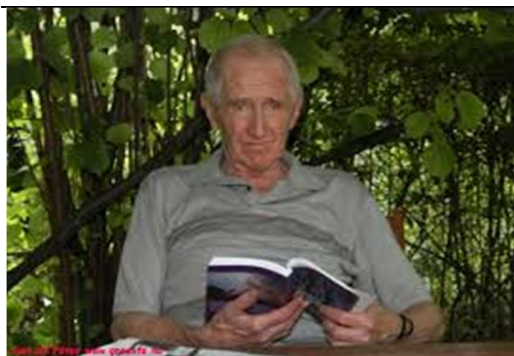
Próféta vagyok-e? Uram, tudok-e, merek-e a Te embered lenni a mai világban is? Mondom-e azt, amit Te üzensz általam, és csak azt mondom-e? Eléggé összhangban áll-e szavam a Tiéddel? Is- merem-e annyira a Szentírást, hogy abból az én számon keresztül is Te szólaljal meg? Amikor jobbról is, balról is lehurrognak, jobbról baloldalinak, balról jobboldali „elhajlónak” deklarálnak, akkor hű vagyok-e hozzád. Amikor kényelmesen megszokott és soha át nem gondolt szokásaink eresztékei recsegnek, akkor a pezsgésnek indult Egyház mai arca, annak Tanítóhivatala vajon rám üti-e az „imprimatur” bélyegét?

Uram, ne a széltől óvj engem, hanem az ingatagságtól; ne a ruhát vedd el tőlem, hanem az elpuhultságot; ne a lakásból tégy ki, hanem a palotából! És — ha félve, remegve is, de mégis — kérem: Uram, tégy engem prófétává, tégy engem minden gyengeségem és félelmem ellenére a Te embereddé, aki örömmel kiáltja szét a Te örömhíredet!

Add, hogy azok hallják meg szavam, akik szomjazzák ígéretedet! S ha a szavadat be nem fogadók bántanak is, kérlek, add meg nekem is azt a belső békét, amely elvethetetlenül sajátja volt minden prófétának — Jánosnak is a börtönben.

(Hatvan, 1970. december 7.)

GYÖRGY LAJOS - (PIROS)

A JÖVŐBE: VAN-E MÁS LEHETŐSÉG?

(AVAGY: "A TUDAT ZÖLDÜLÉSE")

Napjaink legfontosabb kérdései: képes-e - és milyen áldozatok árán - fajunk túlélni a globális válságot, milyen életet örökölnék tőlünk az eljövendő nemzedékek, s miként maradhat fenn a földi élet?

Az elmúlt évmilliók-évezredek alatt gyakran tűntek el Földünkéről egyes fajok, népek és közösségek. A korábbi katasztrófák azonban csak ritkán veszélyeztették a bolygó élővilágát, s ha esetleg késleltették is: nem akadályozták meg annak evolúcióját, az ember megjelenését, a tudatosodást.

A természet és az emberiség történetének/történelmének alaptörvénye a változás. Az élővilág, s az ember is - történelme folyamán - egyre kísérletezett. Más és más életmódot alakítottak ki - a körülményektől függő módon - a természeti népek, néha összhangban, máskor azonban háborúban élve környezetükkel. Ha csak az elmúlt néhány száz évre tekintünk vissza, az ember szemlélete, felfogása, termelési módja a Föld jelentős részén erősen megváltozott. A régi vallásos tudatosságot a 17. században egy technológiai tudat váltotta fel. Az ember ÉN-je kiteljesedett, önzőbbé, gögösebbé és kapzsibbá vált, fokozottan uralkodni akart mások és a természet felett is. Az új eszmék - mint Skolimowski írja - tárgyiasítók, atomizálók, elidegenítők, erő révén uralkodók. A feudalizmust a kapitalizmus váltotta fel, s ez igyekezett szétörni a régi kereteket, közösségeket. Durva ellentmondásai kiváltották a szocialista eszmék támadását, s a múltat, az ősi aranykort visszavágyó eszméket hirdető tömegek lázadását. A szocialista eszmék néhol győzelmet arattak, de céljaikat csak igen kevés helyen, ideig-óráig tudták megvalósítani. A kapitalizmus gépezete egyre jobban működött, a szocializmus célja gyakran már főleg csak a kapitalizmus "utolérése" lett. Egy idő után nem tudott új, nemes, emberi célokat nyújtani - s mindkét rendszer bizonyos értelemben ugyanazt akarta: birtokolni, többet termelni.

Igaz, hogy céljai érdekében a piacgazdaság jobban funkcionál, mint a központosított tervgazdaság, de

nyilvánvaló, hogy a kapitalizmus is alapvetően rosszul sáfárkodik: igen kevés helyen biztosítja, és akkor is mások rovására az élet jó minőségét, a munkához, az egészséghez, a tanuláshoz való jogot, az elegendő élelmet, fedelet, ruhát mindenki számára. Nem minden kapitalista társadalom biztosítja a véleményalkotás szabadságát, a nemzeti vagy vallási kisebbségek jogait, ha úgy tetszik: a demokráciát minden állampolgár számára. Széles a piactársadalmak skálája, s bár egyik végén a skandináv vagy a Benelux államok - a másikon a latin-amerikai tábornokok, az afrikai császárok vagy ajatollahok által vezetett nemzetek találhatók. S ez utóbbiak miben sem különböznek a "kommunista" Polpottól, a Tienanmen téri "rendcsinálóktól" vagy a mindenkori ceausescuktól. A gazdasági teljesítőképesség sem biztosíték a demokráciára: létezik "eredményes"(?) gazdasági rendszer katonai diktatúrában is (Pinochet). Az uralkodó gazdasági szemlélet, az ökonomizmus elszegényít bennünket, elrabolja spirituális örökségünket. Az ökonomizmusban a haszon látszólagos, a költségek rejtettek, az úgynevezett külső költségek, externáliák dollármilliárdokat emésztnek fel. Az ökonomizmus alapja az önzés, a vetélkedés etikája - a másokra tekintettel nem lévő könyörtelenség. Ez természet-ellenes, mert az evolúcióhoz a vetélkedés mellett a szimbiózis is hozzátartozik, az emberi társadalmak az együttműködés, a szolidaritás alapján jöttek létre. Fritjof Capra így ír erről: "Az élőlények közötti viszony lényegében együttműködés. A vetélkedés az együttműködés keretei között valósul meg. A szociáldarwinizmus kizárólag vetélkedést, harcot, pusztítást lát maga előtt. Ez a filozófia törvényesíti a kizsákmányolást és a technológia környezetpusztító hatását. E nézet tudományosan nem igazolt, nem veszi figyelembe az összerendező elveket. A szélsőséges agresszió, a vetélkedés, a romboló viselkedés főleg az emberi fajra jellemző kulturális jelenség, és nem az emberi fajban bennerejlő módon meglévő dolog."

Az igazi humánus, a lelki kiteljesedés, a tudati növekedés, a szolidaritás, emberiség, a szeretet eszméje ott volt a vallások, az igazi vallási mozgalmak gyökereiben, de azokat a kapitalizmus és a szocializmus egyaránt fel kívánta számolni. A kapitalizmus illegálisba szorította a vallásos hitet, bár annak jelképeit megtűrte, sőt kisajátította. A szocializmus ostoba módon - ahelyett, hogy tanult volna a vallási mozgalmaktól, Jézustól, Szent Ferencről - a vallásos hit írmagját is ki kívánta irtani. A vallással összefogva lényegesen több esélye lett volna a fennmaradásra!

Majdnem minden piactársadalom alapvető eszméje, fétise: a fogyasztás. A haladást azonosítják a növekedéssel, a gigantomániával, s maradinak nevezik azt az embert, aki elítéli a fogyasztást. A demokratikus vagy diktatórikus államok vezetőit nem érdekli, hogy az egyes emberek milyen életet akarnak, a tömegtájékoztató eszközök, a tévéműsorok azt sugallják, hogy csak egyféle módon lehet már élni, egy úton lehet csak járni.

Ez az élet a mindenáron való gazdasági növekedést, az egyre több kocsi, szállodát, elektronikus játékszert, kozmetikai cikket, vásári szemetet, növekvő pazarlást, a természeti források felélését, levegőnk, vizeink, talajunk szennyezését, minden életfeltételünk gyorsuló pusztítását, a jövő nemzedékekkel szembeni felelőtlen önzést, azok nyomorba döntését jelenti.

Vannak népek, közösségek, emberek, akik más módon élnek, nem akarják átvenni az ipari vallást, hanem ősi hagyományaikat, hitüket követik: az Amazonas-medence indiánjai, Ausztrália vagy Ázsia egyes népei. Vannak vallási közösségek, amelyek évszázadok óta élik hagyományos életüket Észak-Amerikában, Európában, vagy bárhol a világon. De vannak olyanok is, akik egyszerűen megcsömöröltek a rohanástól, az öncélú vetélkedéstől, az eszményesített "létért való küzdelemtől", habzsolástól, és az önkéntes egyszerűséget választva, kisebb közösségekben szellemileg-lelkileg tartalmas életet élnek, családjuk, barátaik, a közösség tagjaival egyetértve. Azt vallják, hogy nemcsak a vetélkedés, hanem az egymásért élés is emberi tulajdonság (1976-ban a Stanford Egyetem egy tanulmánya 4-5 millióra becsülte azon felnőtt amerikaiak számát, akik csökkentették jövedelmüket, felhagytak korábbi fogyasztói életmódjukkal, az önkéntes egyszerűség elvei szerint.)

Balassa Péter írta nemrég: "Saját "harmadik" út pillanatnyilag a magyar társadalom számára nem lehetséges, mert elszigetelődne és még inkább működésképtelen lenne, hiszen ezt a saját "harmadik" utat egész Európának vagy a Földnek kellene megtalálnia". Írta ezt a szerző annak ellenére, hogy - mint írásának további részéből is kiderül - sokkal rokonszenvesebbek számára a "posztmodern" eszmék. De hát akkor mindez csak utópia, semmit sem tehetünk? Meg kell várnunk, amíg mindenki a "harmadik útra" lép? Mikor és mitől? Vagy az önkéntes egyszerűséget hirdetőknak meg kell kísérniük, hogy saját életüket éljék? Nem úgy van-e ez, mint amikor 2550 évvel ezelőtt indiai remeték, koldusok várták új tanítójukat, aki egy fiatal nemes, Sakjamuni személyében eljött közéjük, vagy 1990 éve a zsidóság és nemcsak a zsidóság valamiféle más életeszményt igényelt, mint az uralkodó "ideológia" - és eljött hozzájuk a Názáreti? Mintha mi is, ma is a messiást várnánk: majd ha eljön, mi is követjük az új megváltót. De az új (vagy ősi) eszmék már itt vannak több ezer éve: a szeretet, a szolidaritás, a másokkal való azonosulás, az erőszakmentesség, a természettel való összhangban élés, a Mindenséggel való egység, az evolúció továbbvitelének eszméje.

Ha másként élünk, példát mutatunk. Ne csak a piacon kapható ponyvairodalom és vásári filmek alapján képzeljük el életünket, legyen más példa is. Az amerikai anabaptisták, a magyar Bokor-közösségek, az izraeli kibucok, a kis nyugat-európai közösségek példája, tanúságtétele... Kérdés, hogy van-e joga kinek-kinek, másnak mitsem ártva, másként élni, hagyja-e egy adott

társadalom, hogy valaki másként gondolkozzon, mennyire türelmes állampolgáraihoz?

Hányszor vetődött fel csak az utóbbi néhány évben az ITDK teaházában, hogy menjünk vidékre, hányszor álmodoztak együtt a lassan őszülő hajú fiatalok... A közösségi eszményt hirdető szocializmus nem támogatta a közösségeket, a másként gondolkodókat. Ma több a lehetőség, mint korábban, s megvan erre az igény. Olvasom a Kék Bolygóban, a Zöld Kör lapjában: "Elhagyom a várost: Hosszas szenvedés után (élet a fővárosban) döntő elhatározásra jutottunk: életünk hátralevő hányadát gyökeresen más viszonyok között kívánjuk megélni...a múlt értékeit és nyugalmat keressük..."

Utópia-e mindez? Ne kérjétek számon tőlem a gazdasági tanokat, kidolgozták azt már régen. Létezik a "harmadik út" gazdaságtana, a gandhiánus vagy "buddhista" (Schumacher-féle) gazdaságtan, Herman Daly, Hazel Henderson vagy akár Sarkas gazdasági elmélete. Nem kívánok ezzel foglalkozni, mert szilárdan vallom, hogy a tudati átalakulás az első - az meghozza a másféle gazdaságot, államot, társadalmat, életet.

Hogyan? Netán nem a lét határozza meg a tudatot, mint évtizedeken át tanultuk, hanem a tudat a létet?

Van-e erre esély? Van, de ehhez alapvetően meg kell, hogy változzon a tudatunk. Nem várható senki mástól, mindenkinek tudnia kell: "rajtam is múlik". Mindegy, hogy minek nevezem ezt: fordulópontnak (Capra), a tudat zöldülésének, ökológiai tudatosságnak (Skolimowski), tudatváltásnak (Peter Russell) vagy a vallások zöldülésének.

A lényeg, hogy el kell jutnunk az újfajta tudatossághoz. Ez nem csekélység és nem megy máról holnapra. Nem az a fontos, hogy hol tartunk ezen az úton, hanem hogy elinduljunk rajta: a földi élet, a tudat kiteljesedésén munkálkodjunk.

FARAKAS ISTVÁN

GAIA-ISTEN

A Nap szikrázó keménységgel pattant ki a gödöllői dombok mögül. Egyetlen felhőfoslány sem jelezte jöttét. Az erdővel borított, fekete gerinc és a halványkék ég találkozása hirtelen kilyukadt és a tátongó lyukban megjelent a Nap. A korábbi napok esői és szelei tündöklő tisztaságúvá mosták, söpörték a város levegőjét úgy, hogy még a Naszály is olyan közelinek látszott, mintha a Margit szigetből nőne ki. A város máskor pompa, morajló zaja most élesen csikorgott, dübörgött, hömpölygött át a Gellért hegyen és a testetlen levegőben a galambok úgy szálltak, mintha a zaj szárnyán repülnének a budaörsi lápok felé.

Ilyenkor, szeptember elején, itt Pesten hat óra körül kel a Nap. Így volt ez abban az évben is, amikor Gellért püspököt legurították innen néhány társával együtt, így volt akkor is, amikor innen ágyúzták a törököket a Vár

visszafoglalása előtt. De valami mégis más. Más, mert még ötven évvel ezelőtt sem néztük úgy a Napot, ahogy ma nézzük. A Nap, volt már Isten az egyiptomiaknál és az inkáknál, volt már a Föld körül keringő fényesség a sötét középkorban, volt a Naprendszer csillaga Kopernikusz idejében, volt már minden élet energiaforrása, de még sohasem volt eddig a földi élet ellensége. Ez egy új szerep a számára. Valószínű, hogy ha nem társul ehhez a szerepéhez a Föld állapotának általános romlása sohasem jövünk rá erre a tulajdonságára, mert sem érzéklni, sem mérni nem tudnánk a bajok okát, az UV-B sugárzást. A bőrrák és a sugárzás egyéb káros hatásai azok közé a titokzatos betegségek közé tartoznának, melyek bizonyos körülmények között, bizonyos területeken jelentkeznek, nem rendszeresen, de tömegesen és ugyan úgy elmúlnak, mint a járványok, amikor még nem tudták gyógyítani az őket kiváltó betegségeket. De mi is ez az egész: a Föld állapotának általános romlása? Mi ez az ökológia? Mi köze az emberhez? Mi köze a civilizációhoz?

Azt mondják: a tudomány egyik ága. Olyan ága, amely a természeti jelenségek belső összefüggéseit és a civilizációs jelenségekkel való kölcsönhatását vizsgálja. De miért lett ez olyan fontos? Mindig voltak civilizációk, kultúrák és természeti jelenségek is. Mindig voltak természettudományok, melyek a megfigyelhető jelenségekből igyekeztek törvényszerűségeket kiolvasni. Akkor most mi ez a köznapi ökológia? Lehetséges, hogy a "baj" gyökerei talán valamikor a kopernikuszi időkben, vagy még előbb az ezredforduló tájékán kezdődtek, amikor az európai emberiség szeme nyiladozni kezdett a külvilágra és azt vizsgálni kezdte, eleinte mint Istentől függő, de a végtelenség vonzásával rendelkező, később mint Istentől független valamit. A dolog mai állapotához úgy jutott el, hogy vizsgálódásai rendre elérték a végtelen határait. Eljutott a táguló világtérben száguldó 10n galaxisig, a atom 10n elemi részecskéjéig és azoknak energiahullám természetéig, a génmanipulációig és az idő sebesség függőségéig. Eljutott a tudat alattihoz és a tudat felettihez és eljutott a tudatos lét hihetetlen mértékű manipulálásának képességéhez. Közben a kultúrájából civilizáció lett, a falvaiból megapoliszok, a cserekereskedelméből multinacionális bankrendszer és az ember alkotó-teremtő képességéből a technika szabályozta - tehát lélektelen - másoló művészet és bémunka. Mindent elért, amit el lehetett érni. Mindent megtudott, amit ésszel fel tudott fogni, mégis valahol a belseje és a környezete kárt szenvedett. A tudomány még egyetlen ismert kultúrában sem jutott ilyen messzire. Egyetlen kultúrában sem volt akkora a baj a civilizáció és a természet kapcsolatával, ezért nem volt szükség ökológiára. Baj mindig volt, de csak helyi, mint az aztékoknál az öntözési probléma, vagy az antik görögöknél az erdők kiirtása. A kultúra elpusztult, a civilizáció megsemmisült, de a természet maradt, illetve saját törvénye szerint alakult.

Érdekes módon azonban ez a tudomány - az ökológia -, melynek talán hivatása lenne az összes tudomány integrálása a természeti törvények és társadalmi-erkölcsi törvények közötti összhang - az élet - fenntartása érdekében, éppen nem tudományos formában fejt ki a legfőbb hatását és válik "népszerűvé". A tudományos forma alatt azt értem, hogy kialakul egy sajátos nyelvezete, amelyet egyre kevesebb számú tudós ért csak meg, szűk körű konferenciákon és kis példányszámú szakmai folyóiratokban publikálják eredményeit és ezek, hosszú időn keresztül jóformán semmilyen hatással nincsenek a hétköznapi emberek életére, majd az eredmények látványos és kevésbé látványos, köznapi alkalmazásai során kiszolgáltatódnak a pénzvilágnak. Ezzel szemben az ökológia hétköznapi, mondhatnám mindennapi "tudománnyá" vált a Greenpeace akciónak nyilvánossága, a multik környezetkímélő termékeiről szóló reklámok, a különböző rituálékkal egybekötött világünnepségek (- Napja,- Éve, stb.), a nyugati világ (Japánt is beleértve) civil szervezeteinek akciói, a nagyvárosok mindennapi politikai vitái és a számtalan egyesület, club, társaság révén. Ez persze nem jelenti azt, hogy nem létezik egy szigorúan tudományos mag, de ezek tevékenységének nyilvánossága össze sem hasonlítható az előbbivel. Persze nem állítható, hogy minden falusi tanító tudományosan képzettnek nevezhető az ózonpajzs-problémával kapcsolatban, de bizonyára többet tud róla, mint a relativitás elmélettel kapcsolatos legújabb kutatásokról, vagy a génebézészet egészéről. Ez utóbbinak például igen nagy védelmet nyújt a speciális - latin - nyelv.

Mi lehet ennek a nagy népszerűségnek az oka? Valószínűleg már közhely számba megy az a megállapítás, hogy a minden határt nélkülöző technikai fejlődés váltotta ki a Föld állapotának romlását. Ez a fejlődés a nyugati, európai országokból indult ki - ide értve ma már az USA-t, Kanadát, Japánt, Dél-Afrikát is - de káros hatásait éppen nem itt, hanem a Föld másik felén, keleten és délen fejtette ki. Mégis, az ökológiai tudomány népszerű változata - a mozgalom - nem itt, hanem éppen a keletkezés helyén - ahol pedig a hatások elleni védetség, az anyagi lehetőségek bőségesebb megléte miatt jóval nagyobb - jelentkezett. Ez valószínűleg az említett területek magas népsűrűsége, az itt élők magasabb erkölcsi érzékenysége és a telekommunikáció áldásos hatásának köszönhető, de biztosan közre játszott a magas iparosodottsággal együtt járó légszennyezés és ivóvíz szennyezés is - bár ennek mértéke össze sem hasonlítható egy századeleji középanyolai bányászváros levegő-, víz- és környezet-szennyezésével s ott mégsem alakult ki ökológiai mozgalom, pedig ökológia, mint tudomány már létezett.

Az igazi okot abban vélem felfedezni, hogy néhány, fenyegetett és a nyugati erkölcs szabályai szerint érzékeny embernek elege lett a korlátlan hatalmú technika, a pénz, a sebesség, az információtömeg, a reklám, a tisztaság- és egészségmánia, a sport és

motorizáció isteneinek uralmából. Ez a düh nyilvánul meg még ma is a Greenpeace aktivistái, az utolsó játszóteret botokkal védő városlakók, de a szent földjüket civilizálni akaró bulldózerek elé fekvő bennszülöttek tetteiben is. De a világ nem ilyen egyszerű. A düh önmagában nem elegendő. Sehol nem volt elegendő, ahol egy új társadalmi, kulturális rend volt kialakulóban. Meg kell születnie annak a néhány embernek, aki valószínűleg tudatlanul, de új úton kezd járni. Egy Püthagorasnak, egy Leonardonak, talán egy Lovelocknak. Minden esetre olyannak, aki nem elégszik meg a technikai fejlődéssel, talán egyáltalán nem is érdekli, de érzékeny mindarra, amiben ma az ember hiányt szenved, amit elfelejtett, az élet szeretetét, a közösség -, a barátság szellemét és az önismeretet. Lovelockot azért hoztam fel példának, mert az ő Gaia elmélete valamit sugall abból, ami elveszett. Életnek, élőlénynek fogja fel az anyagot, a földi bioszférát. Ez egész más, mint a materialisták mérhető, megszámlálható anyaga. Az élet nem mérhető. Az élet van, vagy nincs. Az élet nem fejlődik, nem halad, nincs ideje, történelme, hanem burjánzik, tenyészik. A virágos rét nem egy mérhető, pénzben kifejezhető valami. Teljesen értelmetlen azt mondani rá, hogy ennyi és ennyi széna terem rajta, vagy másfél hektár, vagy 2 millió forint. Ez semmit sem mond arról, hogy ez egy virágos rét. Az a szemlélet, hogy ez élet, alapvetően különbözik attól, hogy ez ennyit ér. Nemrégiben olvastam a tékozló fiú történetét és itt, a Gellért hegy tetején, szemben a napfelkeltével eszembe jutott a párhuzam a civilizációnk - a "fejlett", nyugati - és a példabeszéd között. Azon gondolkodtam, hogy vajon hol tart most a történet. Az atyai házat már elhagyta az európai civilizáció - a tékozló fiú. Már nem él köreiben Bach, Rembrandt, Michelangelo, Szt. Bernát. Már az örökség sincs meg, Liszt, Manet, Rodin, és Kant sem. Már valószínűleg moslékot eszik, mint éhező disznópásztor és honvágya támad az atyai ház gazdagsága és szeretete iránt. Mielőtt éhen hal, meg kell tennie azt a lépést, ami visszaviszi az atyjához, aki díszes köpenyébe öltözteti és a hízott tulkot levágatja hazatérte örömeire. Ez a civilizáció is - Spengler szerint mindegyik - végig járja ezt az utat. El kell pusztulnia - haza kell találnia -, hogy helyet adjon az újnak. Az új látható jelei közé tartozhat az ökológiai mozgalom is, mert mindannak ellene mond, ami a jelen civilizáció "vívmánya" és mindent éltet, ami az étellel kapcsolatos.

Az emberek, akik ebben a feszülésben-játékban élnek, nagyrészt fiatalok - akik szinte "hivatalból" mindent másképp akarnak csinálni, de vannak öregek is és családos középkorúak. A fiatalok még saját jövőjüket féltésből, a középkorúak a gyerekeik jövőjére hivatkozva, az öregek pedig unokáik miatt tüntetnek, emelik fel a szavukat, írnak, beszélnek, cselekednek. Vannak köztük kemény racionalisták, materialisták, vallásosok és vallástalan hívők és semlegesek, kíváncsiak, divatkövetők, vagy csak a társaság miatt összejárók, de szakemberek, kutatók, oktatók és tanárok, és filozófusok

is. Mi kötheti őket össze? A félelem? Az élet féltése? Nem valószínű. Ők is tudják, hogy az élet elpusztíthatatlan. Nemrég jelent meg egy cikk a Science-ben, amely beszámolt egy kísérletről melynek során egy borostyánkőbe ágyazódott, kb. 40 millió éves légyben talált baktériumot életre keltettek. Valószínűbb, hogy az emberiség féltése, vagy az emberi faj féltése. Bár ez sem valószínű, mivel mindkettő csak üres fogalom. Kb. olyan ez, mintha a galaxisunkat félténem egy másik galaxistól. Félteni, aggódni értelmesebben csak azt, azért lehet, amit látok, érzek, hallok, tehát hatással lehetek rá, kapcsolatban vagyok vele, tehát tényleg a gyerekemért, az unokámért, az életemért, vagy a mellettem álló életéért, vagy legtágabban egy általam ismert közösségért (faluk, iskola, vallási közösség, munkahely, párt, egyesület, klub). Esméket, tanokat, vallást, hazát, kultúrát nem félteni kell, hanem tudni, hogy mi az amit tehetek a magam helyén és azt megtenni. A többi csak üres fecsegés, felesleges kakaskodás és olyan cselekedetek tömege, ami ellene dolgozik az eszmék, a tanok, a vallások, a haza, a kultúra természetes életének, sorsának és halálának, tehát élet ellenes. Mindent megtenni, ez ma a lelkes, az aggódó, tehát elkötelezett, a tevékeny emberek jelszava. De a mindent-megtenninek két iránya van. Egy kifelé és egy befelé. Az önzetlenséget csak akkor fogadom el, ha az ismerd meg önmagadat életforma a pusztulásba vezet - mondja Nietzsche. De mi van akkor, ha az ismerd meg a világot életforma és civilizáció vezet pusztulásba?

Tudom-e, hogy mi az én utam? Kell-e egyáltalán tudnom? Úgy gondolom, nem tudom és nem is kell tudnom. Majd kialakul magától. Ahogy a búzaszem sem tudja hogyan lesz belőle hajtás, gyökér, fű, kalász, csak egy napon azt érzi, hogy sarlót eresztenek rá, mert megérett. Nem jó a félelem és a féltés sem befelé, sem kifelé. Ha a világot akarom - féltésből, félelemből - megmenteni, akkor a világhoz kötődöm. De mi máshoz kötődhetnék? És itt jön a vallásosok problémája. Egyetlen vallás sem foglalkozik a világ dolgaival, csak másodlagosan, az erkölcs, az etika, a morál kapcsán. Isten és az ember kapcsolatával foglalkoznak még akkor is, ha nem adnak nevet a transzcendensnek. Egy vallásos természet-, környezetvédő valahol belül meghasonlott ember. A szíve van kettéhasítva. Az egyik fele Istenhez húz, a másik fele az élethez. "Ahol a kincsetek, ott a szívetek. Nem szolgálhattok két úrnak." Élete állandó lelkiismeretfurdalás, mert egyiknek sem tud teljes szívvel áldozni. Megszegi a természeti törvényeket és ezzel együtt megszegi a vallási - etikai - törvényeket. Lelelkiismeret furdalása egyre újabb és újabb tevékenységekre serkenti, mely tevékenységek kapcsán összeütközésbe kerül környezetével és ismét megsérti az etikai törvényeket. S mire a lelkiismeretét helyrehozza rájön, hogy Isten országa valahol elmaradt útközben. Ezért helyzete jóval nehezebb, mint a nem vallásos hívőké, vagy hitetleneké. Nem mintha ez utóbbiaknak nem lennének etikai korlátaik. Ezek átlépése nem párosul

azonban Isten országa elveszésének gyötrelmes gondolatával. Ezért nem "zöldek" a keresztények és ezért mondta egy kedves barátunk az egyik találkozásunkkor, hogy nem szabad a kettőt - a vallást és a "zöld"-séget - összekeverni. Kapcsolatot talán egyik nagy szentünknek a mondása alapján lehetne teremteni: "az emberek ügye Isten ügye és Isten ügye az én ügyem". Nincs más megoldás egy vallásos számára: szentté kell válnia.

A végtelenség megismerésére áhító és vállalkozó fausti lélek végnapjait éli - mondja Spengler. Az új lélek kialakulása már bizonyára elkezdődött. Még szinte semmit sem "tudunk" róla. Talán csak annyit, hogy valami egészen "új" látásmódot - vagy talán valami nagyon régit, ismét előkerült -, kíváncsiságot, kell felmutatni, mint amilyen Leonardoé volt, amikor halottakat boncolt, repülő szerkezetet tervezett, vagy a lelket akarta ábrázolni a festővászonon. Gaia már volt isten. Zeus már csak az unokája. Lehet, hogy elérkezett az ideje, hogy ismét egy legyen az új istenek között. Mert, hogy isten lesz az biztos. Már élnek és virulnak a társadalomból, a civilizációból, a megapoliszokból kivonulók, akik a régi vallások rituáléit nem használják, de újakat fejlesztenek ki rendszerint azok keverésével, népiesítésével, vagy éppen vallástalanul a régi természeti népek, vagy indián törzsek szertatásait veszik át modernizálva. Egyre gyarapszik az állatvédők, a növény-erdő védők tábora, az egyesületek, klubok, akciók száma. Szimbólummá válnak kihalófélben lévő növények, állatok. A természet- és környezetvédelem, az élet védelme lassan fedőnévévé válik minden olyan mozgalomnak és akciónak, ami a pénzvilág, a hatalom és a technika gátlástalan terjedése és annak az emberi környezetre gyakorolt káros hatása ellen irányul. Ilyen méretű terjedéssel talán még a nagy vallások sem dicsekedhetnek. Talán azért, mert azok keletkezése környékén nem volt ekkora a fenyegetettség érzése (bár Krisztus követői az apokalipszist az egészen közeli jövőben várták). Ez alatt a zászló alatt küzdenek vallásra, fajra, nemre való tekintet nélkül a levegőt-, a

varangyokat-, az erdőket-, az ózonpajzsot-, az iszákosokat-, a narkósokat-, az éhezőket-, a hontalanokat-, a betegeteket-, a haldoklókat mentő legtöbb polgári, önkéntes szervezet, csoport, közösség. Mindennek, mindenkinek van segítője, támogatója önkéntesen, fizetség nélkül, önzetlenül. Ők, az erejükhez mérten mindent megtevéők, az "irgalmas szamaritanusok". Csak a szükségeset tartják meg, a többit mind odaadják a támogatottaknak - pénzt, időt, energiát. Talán még irgalmasabbak, mint a szamaritanus, mert ő sem az idejét, sem a pénzét nem felezte meg a bajba jutottal, nem is költözött össze vele. Segített neki, gondoskodott róla, aztán ment a maga útján. Igen - visszafelé valószínűleg benézett a fogadóba, hogy elszámoljon a kocsmárossal, de több semmi.

Ha az ember eltúloz valamit az a kárára válik. Ha sok sárgarépát eszik meghal A-vitamin mérgezésben, ha sok vizet iszik akkor is meghal, ha sokat sportol szívnagyobbodása lesz, ha sokat beszél nincs ideje másra figyelni, ha sokat foglalkozik az evangéliumokkal elveszti a vallását. Ha sokat aggódik az élet miatt elveszti a hitét. Ha sokat aggódik a világ bajai miatt, nem veszi észre a mellette állót, a feléje nyújtott kezét. A zenekar akkor játszik csodálatosan, ha harmónia van a hangszerek játéka között, a költemény, a festmény akkor szép, ha rezonál a lelkemmel, de a marhapörkölt sem akkor jó, ha túl zsíros, vagy túl paprikás. Már lefelé ballagok a Gellért-hegyről. Már belep a zaj, a nyüzsgés. Már előnti az agyamat a napi teendők követelődő áradata. Már a kezem sem látszik ki a sodró forgatagból. A Nap szikrázik a Vásárcsarnok kerámiáján és a Rózsadomb villáinak ablakai tüzet fognak s magasan, fenn, szembe a Nappal egy szürke gém evez méltóságteljesen, gondtalan könnyedséggel, teljes összhangban a világmindenséggel.

1995. szeptember 11.

KODÁCSY TAMÁS

HOGYAN ÚZZUK EL AZ EGYHÁZI DÉMONOKAT?

A démon a daiomai görög igéből származik, amely megosztást, szétosztást jelent. Ez a megosztás utalhat a halál istenére, amely a meghaltak testét csoportosítja, vagy a sorsra, amelyet kiszabnak, de igazán nem tudjuk meghatározni a szó gyökerét. Mindenesetre a hasadás és kétértelműség olyan felemás állapot, amely képtelen saját magától egésze alakulni. Olyan gyógyításra van ilyenkor szükség, amely egyesíti a szétválasztottakat, amely összekapcsolja a széthasadtakat, és egyértelművé teszi a kétértelműt. A kétértelműségbe ragadt élő szervezet saját erejéből képtelen ezt megtenni, csak Isten Fiában oldódhat ez meg, akinek emberré lételevelével összekapcsolódik a mennyei és földi, az egyetemes és konkrét, az egész és a széthullott.

Az egyházi jövőkép beleragadt a jelenbe

A református egyház akut problémáit az Egyházi Jövőkép Bizottság (EJB, 2011-2014) három nagy pontban foglalta össze:

- (1) a missziói szemlélet hiánya,
- (2) a bizalom és a szolidaritás hiánya, különösen a múltfeltárás hiánya, valamint
- (3) a jelenlegi intézményrendszer csapdái.

Az összes EJB által feltárt probléma ellen küzdenénk, szeretnénk őket legyőzni, de a félelem és egzisztenciális szorongás szorítása meghaladja az egyéni törekvésünket. Nyomasztóan nehezednek ezek ránk, mintha valami megfoghatatlan, démoni jelenséggel küzdenénk. Démoni, azaz kétértelmű alatt azt értjük, hogy ezek a jelenségek egyrészt átitatódnak a transzcendenssel, és ezért magukon hordozzák a szakralitás vonásait, másrészt meghaladják az immanenst, sokkal erősebbek, mint azok az erőfeszítések, amelyekkel az ember ezekre nemet mondana.

Mit kezdünk hát azokkal a sötét foltokkal, amelyeket kifejezett az EJB jelentés? Hogyan lesz missziói szemléletünk? Mikor lesz bennünk létbátorság? Mit kezdünk az intézményi, egzisztenciális függéssel? Mikor lépünk túl a bizalmatlanságon és gyanakváson?

Vegyük észre, hogy az egyházszerkezeti szabályokat és döntéseket emberek hozzák, így nem kerülhető ki saját személyes felelősségünk. Legyen akármilyen rendszerű is a református egyház (presbiteri vagy püspöki), a rendszer olyanná alakul, amilyenek azt tesszük. Így az összes olyan probléma, amely a rendszerrel kapcsolatban felvetődik, nem strukturális, hanem végtére is antropológiai természetű. Ebben az értelemben a megoldás kulcsa sem strukturális, hanem személyes.

A démoni, amely meghaladja az erőnket

Amikor Carl Rogers arról érdeklődött Paul Tillichnél, hogyan használja a „démoni” kifejezést, amely olyan belső és külső struktúrákra utal, amely erősebb mint az egyén jóakarata, Tillich a következőt válaszolta:

„Az egyetlen alkalmas kifejezés, amelyet találtam, az Újszövetségben használt »démoni« volt, ahogyan az a Jézusról szóló történetekben megjelenik: valami, ami megszáll. Ez egy olyan erőt jelent, ami erősebb mint az egyén jóakarata. Így kezdtem el használni ezt a kifejezést. Természetesen kifejezetten hangsúlyoztam, hogy ezt nem mitikusan értem, mintha kis ördögök vagy egy személyes Sátán rohagálna a világ körül. Olyan önkényes struktúrákat értek ezalatt, amelyek bizonyos fokig kreatívak, de ugyanakkor végzetesen destruktívak.

A démon élőszködik: kiszívja az életerőt, hitelességet, kedvet, amelyen megtelepszik. Felismerve annak működését, nagyon is emberi érzelmekre és tettekre vezethető vissza, mégis azzal emberfeletti, öntörvényű folyamatokban találkozunk. A démon (daemon) egyébként egy olyan informatikai fogalom is, amelyet a háttérben futó programokra alkalmaznak, és ennek

megismerése talán közelebb visz a démoni megértéséhez. Az, hogy egy billentyű megnyomására megjelenik valami a képernyőn, háttérben futó programoknak köszönhető. Ezek rejtettek a felhasználó számára, nem kell külön elindítani őket, és szinte észrevétlenül figyelik az eszközöket. Akkor van baj, ha egy démon valamilyen oknál fogva - pl. egy ördögi-kör-szerű végtelen ciklus miatt - nem tölti be a funkcióját, és egyre több erőforrást zabál föl. A rendszer lelassul, vagy akár le is fagy. Ilyenkor lehet még gyorsabb processzort venni, még több memóriát beépíteni, de az igazi megoldás az, ha a háttérben futó folyamatok között megtaláljuk a felemészítő demont, és azt kikapcsoljuk. Ha ez sikerül, akkor ez a gondterhelt informatikus számára fellelegzést jelent. Ugyanakkor arra a funkcióra valószínűleg továbbra is szükségünk van, amelyet a démonnak kellett volna ellátnia, így újabb próbálkozások következnek. Kierkegaard szavaival „magam elé képzelem azt a szerencsétlen könyvelőt, aki esztét vesztette afölötti kétségbeesésében, hogy egy kereskedőcéget tönkretett, mivel egy számlában azt írta: 7 meg 6 az 14; magam elé képzelem, amint minden mással szemben közömbösen napról napra ezt ismételteti magában: 7 meg 6 az 14”. Az egyház démonjai sokszor olyan régi elvarratlan eseményekből nőttek ki, amelyek felemészítik az energiáinkat.

A démoni vallásos nyomai

A démoni olyan jelenség, amely az embert meghaladó életellenes folyamatot ölel föl, nem csak rombol, hanem maga mitológiai háttéréből adódóan osztozik is az isteniben. A démoni kifejezés transzcendens dimenziójának hangsúlyozása itt ezért különösen nyomatékos. Ebben éleződik ki a világi és egyházi destrukció közötti különbség. „Ahol a démoni feltűnik, mindenütt vallásos nyomokat hordoz magán, még ha megjelenése erkölcsi vagy kulturális jellegű is.” Tehát nem csupán törvényteleniségről, irigységről, gyűlöletről van szó, amelyet karikírozva démoninak festünk le, hanem ezek a bűnök egy felsőbb, mennyei akaratra hivatkozva kegyes formákat öltenek, és sokszor beleolvadnak az egyházi kommunikációba. A Nietzsche-i hatalomvágy kieléje az egyházban a világihoz hasonló módon kiméletlenül, sajátos hatalmi logika mentén történik, de amikor végrehajtjuk ezeket, Istenre hivatkozunk, önmagunkat és egymást meggyőzve, „szent” elhatározással, Isten egyházának fenntartása nevében cselekszünk.

Mert igen, az „egyházak akár a démoni uralmat is képviselhetik. De a démoni uralom Isten Országának torzulása, és nem lenne léte, ha nem létezne az, amit eltorzít. Aki képvisel valamit, erejét a reprezentáció funkciójából meríti, bármennyire is eltorzítja azt, amit képvisel” Éppen ezért nehéz a démonival szembeszállni, mert erővel elpusztíthatatlan, hiszen magában hordozza azt, amit torzít. Amikor Jézus ördögöt űz, soha nem öl meg egyetlen ördögöt sem. Ha Isten Báránya mennyei

hatalmával ott és akkor megölné őket, akkor befejezetlenül vége lenne küldetésének, és megszűnne bárány léte. Az ördögök elpusztításával arra is nemet mondana, amelyet az ördögök állítanak, hogy Ő „az Isten Szentje” az „Isten Fia”. Az ördögűzéshez Jézus nyílt párbeszédet választ, szemtől szembe beszél a démonokkal, és leleplezi őket. Nem sújt le rájuk mennyei hatalmával, hanem elüzi őket a tisztátalan közegükbe, egy disznónyájba, amely a saját önpusztító módján belerohan a tengerbe, hogy bevégeződjön a démoni önsorsrontó ambíció. Ebből következik az is, hogy az egyházban a démoni folyamatokat nem lehet rendszerváltással, szavazással, dühvel, lázadással vagy erővel megváltoztatni. Amit Krisztus példáján keresztül megtanulva leginkább tehetünk, hogy nyíltan beszélgetünk, nem mint bizottságok és szervezetek, hanem mint keresztyén emberek, félelem nélkül, őszintén, szemtől szembe. Ördögi módon ettől gyakran menekülünk is.

A démoni fogalmán kerülhetünk legközelebb annak a körülírásához is, hogy mint jelent a Szentlélek elleni bűn, amely „nem bocsáttatik meg sem ebben a világban, sem az eljövendőben”. Nem valószínű, hogy ez egy konkrét megnevezhető bűn lenne, mint tömeggyilkosság vagy kegyetlen erőszak. Sok keresztyén azért szeretné ezt a bűnt megnevezni, hogy ennek elkerülésével biztosítsa be magát a megbocsáthatatlanság veszélye elől. De nincs olyan bűn, amelyet ne bocsátana meg az Úr, ha azt megvalljuk. A Szentlélek elleni bűn olyan, ami a cselekedeteink forrását torzíja el, valami, ami beleragad a kétértelműségbe. A Szentlélek elleni bűn azért megbocsáthatatlan, mert a démoni kétértelműségben az istenivel igazoljuk tetteinket és önmagunkat, így képtelenek vagyunk annak belátására, hogy rossz amit teszünk, ezért nem is bánjuk meg. Ebből következően azt nem is lehet megbocsátani.

Démoni kétértelműség az egyházban

Az alábbiakban a teljesség igénye nélkül néhány példában mutatjuk be, hogy az előző egyházvezetési ciklusban hol jelentek meg ezek a kétértelműségek a múlt feltáratlanságában, az államtól való intézményi függésben, és a személyes félelemben.

A múlt feltáratlansága

Az egyik legmértelmezőbb démoni jelenség, amelyre az EJB jelentés is kitér, az ügynökkérdés. Nem önmagában a múlt feltáratlansága, a megbékélés hiánya, vagy a tettes-áldozat leleplezésének elmulasztása okán, ahogyan azt legtöbbször körülírjuk, hanem a jelenben zajló folyamatok kétértelműsége miatt. Éppen ezért az ügynökkérdés az egyház számára elsőrendűen nem egyháztörténeti kérdés, hanem egy időszerű ekkleziológiai probléma. Nincs igazán értelme megbánásról vagy megbocsátásról beszélni, mert a témában itt a bűn ténye körülírható ugyan, de a teljes rendszer korrupciója miatt képtelenség helyzetekhez és

emberekhez rendelni, ez allokálhatatlan. A tragikus az, hogy ez a nyomorúság, amelyben krisztusi szabadságát veszítette el a zsarolható egyházi vezetés, nem tűnt el a rendszerváltáskor, hanem felemás viszonyban él tovább. Aggasztó, hogy a rendszer kontraszelektív módszerrel újratermeli a zsarolható, egzisztenciálisan függő és keresztyén szabadságát elvesztő új nemzedéket, és tovább él a (ki)szolgáló egyház teológiája. Füsti-Molnár Szilveszter világosan bemutatja ennek a kétértelműségét, és párhuzamot von a keresztyénüldözés utáni negyedik századi egyház helyzete és a mai helyzetünk között, amennyiben donatista szakadék keletkezhet a hitvallók (áldozatok) és az üldözöttek (ügynökök) között. Az összes olyan kérdésfeltevés, amely arra vonatkozik, hogy ki különb és igazabb a másiknál, ilyen donatista szakadáshoz vezet, amely bűvópatakként kísért és dermeszt bennünket folyamatosan. Az a kellemetlen helyzet állt elő, hogy a korszakot feltáró ügynökkérdéssel foglalkozó huszonhat év (1989-2015) hosszabb már, mint az egyházi emberek ügynöknek való beszerzését tárgyaló ügynökkorszak (1965-1989) időtartama. Ez felveti a kérdést, hogy vajon az ügynökkorszak és az ügynökkérdés korszakát nem fogják-e szorosan összekötni a jövő történései? Minden bizonnyal össze fogják kötni, mert az ügynökkorszak sajátos továbbélésének tekinthető az ügynökkérdés korszaka. Úgy tűnik, azért nem tudjuk megoldani az ügynökkérdést, mert mi magunk is részesei vagyunk annak a végső problémának, amelyet meg akarunk oldani, és ezért meghaladja erőnket.

Az elmúlt időszak egyházi vezetése is ismeri ezt a kétértelműséget, amely az egyház isteni és démoni reprezentációjához kötődik. A vezetők saját múltjuk miatt ismerték ezt, hiszen részesei voltak annak a keserűségnek, amelyben a kommunista államhatalom spirituálisan nyomorította meg az egyházat. Megtapasztalták annak a pillanatnyi előnyét is, hogy egy ilyen rendszer szemmel tartja őket, és ők is a rendszer szemei lehettek. Egy személyben lehettek részesei a zsarolásnak, és egyszerre voltak elemei a rendszernek. A beszerzett lelkészek kivétel nélkül mind megfizettek saját elszigeteltségük és függőségük okán azért, mert beszerződtek, akkor is, ha nem lepleződtek le. Vagy ha nem, akkor krisztusi értelemben nem egyházi emberek már. Ennek a terhét és következményét az egyházban 1989 óta közösen hordozzuk, és valahogyan közösen is kellene letennünk. Ettől az örökségtől a korábbi egyházvezetés nem tudott megszabadulni. Retorikájukban egy pillanatig sem adták fel az egyházi közösséget, és hangsúlyos volt az a hitvalló megtartó erő, amellyel az egy, egyetemes, keresztyén egyházat hisszük, a kárpát-medencei magyarság kontextusában. Mindig olyan megtartó közösséget lehetett érezni a vezetők megnyilvánulásaiban, amelyet tipikusan a népegyház-hitvalló egyház közötti törésvonalat meghaladó gyökerekben fedezhetünk fel. A kétértelműség éppen az, hogy az „egyház csodája” annak ellenére megmutatkozott, hogy a független és szabad

keresztyén közösséget képviselő vezetés erőfeszítése eltorzult annak a zsarolhatóságnak és kitértségnek okán, amelytől szeretett volna megszabadulni, de nem tudott. Ez a kétértelműség a háttérben uralta az egyházpolitikai, közéleti megnyilvánulásokat, humánerőforrást érintő döntéseket, és az emiatt frusztrált kollektív bűnbakkeresés és nemzeti öngazolás elleni küzdelmet. Ebből következően az egyházvezetés eredményessége ab ovo felemás, ami a jövő tekintetében talán rosszabb, mint a nyilvánvaló kudarc.

Intézményi függés

Az államtól való intézményi függés kétértelműségére az egyik napvilágra jött példa az a „Közlemény” amelyet az MRE Kommunikációs Szolgálat adott ki 2013. november 20-án. Ebben az Egyházforum folyóiratban megjelent oknyomozó cikke reagál a Szolgálat, sajnos az öngazoló szolgálat-teológiája alatt. Az ügy tárgya egy 115 millió forintos állami támogatás kusza története, amelyet az egyház nem egyértelmű módon használt fel. Az egyház belesodródott egy olyan folyamatba, amelyben egyszerűen elvesztette saját immunrendszerét, és képtelen volt nemet mondani, amikor kellett volna. A Közlemény egy magyarázkodó, dagályos, beismerő vallomás. Ehelyett jobb lett volna egy szikár cáfolat, amelyben minden gyanút kizáróan listászerűen láthattuk volna azt, hogy a szóban forgó állami támogatást pontosan hogyan (ki, milyen ügyre, mekkora összegben) használta fel, amely tisztázhatta volna az egyházi vezetők etikai felelősségét. A témánk szempontjából másodlagos kérdés az, amit az Egyházforum feszeget, ti. sikkasztás történt-e vagy sem, és hogyan lehet ötvenmilliószámú számlát készpénzes fizetéssel kiállítani? Az ártatlanság vélelme alapján azt gondoljuk, hogy a szóban forgó egyházi vezetők nem tették zsebre ezt a 115 milliót. Az viszont egészen világos, hogy állami nyomásra az egyház könyvelési, adminisztrációs trükkökre kényszerül, és az egyházi vezetők ebben partnerek voltak - és ennek a felelőssége nem hárítható át. Ez nem a 115 millió forint könyvelési kérdése, hanem az egyház önazonosságának a kérdése, ami sokkal súlyosabb mint a pénzkérdés. Az egyházszerkezet zsarolhatósága ezzel az ügyel csak növekedett, és az egyház hitele még kisebb lett. A kétértelműséget mutatja az a zsinat által elfogadott számvizsgálói értékelés, amelyben explicit módon kifejezésre kerül az, hogy a „115 millió forint elszámolására azonban olyan feltételeket szabott meg az állami szerv, amelyeket csak ilyen megoldással lehetett teljesíteni.” Ez lényegében a szervezeti zsarolhatóság beismerése, amelyet tragikus módon el is fogadott a Zsinat. Nem tette fel senki azt a kérdést, hogy miért fogadtunk el úgy milliókat, ha ezt csak kétértelműen lehet elkölteni? És ha már ebbe a mocsárba kényszerülünk, akkor miért nem mutattuk be mindennek ellenére feketén-fehéren, tételesen, hogy mire fordítottuk a támogatást?

Személyi függés és félelem

Egy újabb nemzedékhez tartozó lelkész - aki 1989 után lett 18 éves - beszélt arról, hogy hány alkalommal volt „beszervezési hangulatban”: 1998-ban, 2006-ban, és 2013-ban. A szervezési hangulatnak számos történelmi elemével szembesült: a külföldi ösztöndíj felajánlásával, az előléptetés kecsegtetésével, a megfélemlítéssel, a fenyegetéssel, a zsarolással, a burkolt lefizetéssel, és Isten nevének hiába való felvételével. Kapott becenevet és jelzőket fedőnév helyett, valamint kecsegtető továbblépési és fenyegető visszalépési lehetőségeket. Ezekben a kontraszelekción pontokban soha nem az volt a kérdés, hogy milyen feladatot és hogyan kellene megoldani, hanem az, hogy a feladat és a körülmények alkalmasak-e arra, hogy az illető a miemberünk legyen, aki függőségi viszonyba kerül azoktól a tisztviselőktől, akik viszont másoktól függenek. Volt olyan eset, amikor megleghangú levélben köszönték meg neki mindazt a felbecsülhetetlen munkát, amelyet tett, és valamilyen más kényszernek engedve ugyanabban a pillanatban indoklás nélkül menesztették, hogy később gondoskodhassanak róla. A jó zsarú - rossz zsarú klasszikus játékának minden eleme megjelent, a szeretet és a gyűlölet párhuzamos kifejezésével.

A kontraszelekción személyi döntések során sajátos logika mentén történnek az egyházi megbízások és menesztesek. Nem csak a kontraszelekción „beszervezések” árulkodóak, hanem az érthetetlen „kiszervezések” is, amelyet sokan éltek meg az egyházban. Az ügy természetéből fakadóan az egyházi kirügás vagy félreállítás soha nem olyan, mint egy céges vagy közigazgatási aktus, mert ez szükségszerűen olyan mély lelki dimenziót is érint, amely szorosan kötődik az istenkérdéshez is. Éppen ezért hiányzik az a tárgyilagos tisztaság, amely egyértelművé tenné a helyzetet a megbízó és a megbízott számára, és a szerepek és reakciók magukon viselik a kétértelműség jegyeit. Olyan skizofrén, rogozsini gyakorlat is létezik, ahol az intézmény lelkészi vezetője maga senkit nem rúg ki, hanem a munkáltatói jogokat törvénytelenül átadva mintha mosná kezeit, és az elbocsátott ember „segítéséhez” lelkigondozói álarcot vesz fel, mintha egy magasabb szintre menekülhetne a vezetői felelősség elől. Minden ilyen gyakorlat arra ösztönzi a megbízót és megbízottat, hogy egy más helyen keressen oltalmat és igazságot, azaz a nyíltan kimondatlan valóságos problémák helyett más érvrendszerbe meneküljön. Am ezek az istenország-szerű világok igényt tartanak ugyan az istenire, de nem egyeznek egymással, és kiderül, hogy mind egy saját magunk által épített gnosztikus rendszer, amelyben a mi általunk kreált jóisten irányít.

Az egyházi szolgálatokból való kirügás nem a felmondás miatt kegyetlen, hanem a megaláztatás és kétségek miatt, amelynek a célja egyrészt az egzisztenciális függőség és félelem kialakítása, másrészt a démoni öngazolása, tudniillik, hogy Isten nevében kell embertelenséget és törvénytelenséget elkövetni. Aki mindezt átéli, sokszor úgy érzi, hogy valamilyen darabot hagyott el magából,

hiszen kedvvel, lelkesedéssel és önfeláldozással végezte munkáját, és vagy ennek a visszaszerzése viszi ördögi pályára, és így a gyűlölettől maga is démonivá válik, vagy az események feldolgozásával próbál új életet kezdeni. Az elmúlt időszakban nem egy ilyen esetnek lehettünk tanúi. Ugyanakkor, az egyház kétértelműségéből az isteni és szent éppen a legsötétebb démoni pillanatokban mutatkozik meg. Az ember önfeladásának és keserűségének végletes megélése nem légüres térben történik. Vannak egyházi közösségek, amelyek nem engedik el a kétségbeesett embert, és megtartanak. Az egyház olyan hely, hogy bármennyire is a peremen érzi magát az ember, mindig talál ott valakit. Éppen ezekben a pillanatokban mutatkozik meg az egyház szélessége, amely átöleli a világ kezdetét és végét.

A kétértelműség személyes legyőzésének legnagyobb akadálya az a fajta egzisztenciális félelem, amely hittel párosul, s e hit mögé rejtőzik. Nem olyan félelem ez, amely az istenfélelemhez kapcsolódik, hanem sokkal inkább egyfajta eyházfélelem. Az egyházfélelem az a belső indíttatás, amellyel az egyházszervezet képtelen struktúráit takargatjuk, és félünk attól, hogy ez napvilágra kerül. Minden kritikus gondolat mögé odateszünk egy reménykedő magyarázkodást, és képtelenek vagyunk a kétértelműségekkel szembenézni. Azoknak, akik csak félnek, több esélyük van a túlélésre, mint akik félnek és hisznek. A hitnek a hitetlenség, a félelemnek a bátorság az ellentéte. A hit és félelem nem zárják ki egymást, a kettő tragikus módon egyszerre lehet jelen az ember életében. Amikor Jézus azt mondja a zsinagógai elöljárónak: „Ne félj csak higgy”, nem azért mondja, mert az elöljáróban nincs hit. Az elöljáró eredendően tele van hittel, amikor zsidó vezető léte Jézushoz nyíltan, barátságosan és kétségbeesve közeledik, amikor felvállalja kérését, és hisz abban, hogy Jézus képes meggyógyítani a leányát. Ő, mint a Templomhoz tartozó vezető ember teljesen függ a főpapságtól, akik függnek Rómától. Mindenki - beleértve Pilátust is - része egy zsarolási hálónak. Ám, amikor rossz hírt kap a lányáról, nyilvánvalóvá lesz, hogy a hite félelemmel párosul, és ezért mondja Jézus: „Ne félj csak higgy!” Ez a sola fide reformátori alapelvnek az egyik legegizisztenciálisabb bibliai kifejezőmódja. A halálhír a kétségbeesésbe, a halálos betegségbe taszítja. De önmagában talán a félelem is jobb, mint a félelem és a hit együtt, mert a félelem ellenére megjelenő hit a félelmet bátorsággá alakíthatja, ha viszont egymás mellett munkálkodnak, akkor kétértelműségbe ragadnak, és démoni folyamatokat eredményez: új, gnosztikus világokat teremtünk, a félelmet vakmerőséggel és göggel párosítjuk, amit „hit”-nek nevezünk. Ez a fajta álhit mellőzi az „igaz hit” polaritását, amelynek egyaránt része a pontos ismeret, és az ebből fakadó ítélet ellenére való szívbéli bizodalom.

Ördögűzés, azaz egyértelműsítés

A démoni kétértelműség leleplezésének módja az exorcizmus. Az ördögűzésre leginkább úgy tekintünk,

mint valamilyen távoli, gyanús, ezoterikus cselekedetre, amelyet ma inkább csak a karizmatikus közösségek alkalmaznak. Ahogyan a démoni alatt sem horrorfilmekben szereplő szörnyeket értünk, úgy az ördögűzés sem azonos Jézus nevének misztikus ismételtetésével, vagy szent tárgyak fetiszizálásával. Amiképpen a démonit az emberfeletti erővel szembeni tehetetlenségként éljük meg, úgy a démoni kiűzése a tehetetlenség ördögi körének megszűnését jelenti.

Valójában az ördögűzés egy tipikusan keresztyén cselekedet volt a korai egyházban, amelynek a jelentőségét a bibliai kutatók többsége úgy mutatja be, mint a keresztyénség növekedésének egyik kulcsa, és amely az egyik leggyakoribb cselekmény volt abban az időben. Ezt fejti ki részletesen könyvében Graham H. Twelftree. Adolf von Harnack szerint „olyan volt ez, mintha a keresztyének ördögűzőként mentek volna ki a nagy világba, és az ördögűzés a missziójuk és evangelizációjuk egyik leghatásosabb eszköze lett”. Az ördögűzés annyiban más mint a gyógyítás, hogy nem a tünetekre koncentrálnak. Egyetlen bibliai megszállott tünetet sem ismerjük igazán, még ha gyakran valamilyen pszichés jelenséget is sejtünk ebben, leginkább a skizofréniát. Az ördögűzés nem egyszerű gyógyítás, mert a baj forrását veszi célba, azt a belső rothadást, ami az embert rabul ejti és betegé teszi.

Az úton járó egyház kettős jellege - akár a látható eyház és láthatatlan eyház viszonyában - többször felerősödött az egyháztörténelem során, tipikusan mindig valamilyen válságból fakadóan. Igazából egy ideális megoldás lehetne, ha definiálnánk egy olyan láthatatlan egyházat, amely független a látható egyháztól és annak minden visszasságától. Ebben a láthatatlan egyházban nyugodtan vagy vehemensen kritizálhatnánk a láthatót, és az igazi egyházhoz tartozva hirdethetnénk Isten Országát. Az is egy izolált megoldással kecsegtet, ha az egyházban egy védelmi kört húzunk maguk köré, és ignoráljuk mindazokat a visszasságokat, amelyek körülöttünk zajlanak, és abban a hitben élünk, hogy a kör nem része az egyházszervezetnek. Ám, ez a kísérlet kudarcot vallott a donatizmusban és a pietizmusban is, és abban a pillanatban, hogy a jelenlegi egyházszervezettől keserűen elfordulunk, éppen annak a gögnek a bűnébe esünk, amely különbnek tartja magát a másiktól. Ezzel a demonizálódásnak arra az útjára lépünk rá lassan, amelyet el akartunk hagyni. Ez a jelenség személyesen akkor rajzolódik ki a legvilágosabban, amikor szinte láncreakcióként láthatjuk azt, hogy egy elfojtott gyűlölet szembeszáll azzal a gyűlölettel, amely azt lánggra lobbantotta. „Az egyházak, melyek Isten Országát képviselik a profanizálódás és demonizálódás erőivel szemben vívott küzdelemben, maguk is alá vannak vetve a vallás kétértelműségének, és így nyitottak a demonizálódás és profanizálódás előtt. Hogyan képviselheti akkor a démoni elleni küzdelmet az, ami maga is demonizált, és a profán elleni harcot az, ami maga

is profanizálódott?” Erre a kérdésre egyáltalán nem egyszerű a válasz.

Hogyan tovább?

A következő zsinati ciklus egyik legfontosabb kérdése, hogy megtaláljuk és ne veszítsük el a független prófétai hangunkat. Ehhez karakteresen látnunk kellene azt is, hogy kik vagyunk mi, és mi a küldetésünk, és nem csak négyéves vagy hatéves ciklusokra, hanem az örökkévalóság távlatából kell terveznünk. Képesek leszünk-e az egzisztenciális függőség helyett a feladatok megoldására összpontosító teljesítmény-alapú értékelést érvényesíteni?

A prófétai kérdés az, hogy megmaradunk-e egy egymásra gyanakvó, görcsös, félelmekkel teli, és ebből kifolyólag önpusztító formában, vagy képesek vagyunk értelmesen, bizalommal, bátran és életképes módon átalakulni és cselekedni? Ezek belülről jövő perszonális változást igényelnek, személyes metanoiát, megtérést. Ez lehet az alapja a strukturális változásoknak is.

A sivatagi atyák is a démonok elűzéséhez zoltároztak, énekeltek. Az énekléssel szabadok leszünk mindazoknak a lenyomott gondolatoknak a kifejezésére, amelyeket szavakban csak töredékesen tudunk kimondani. A „daloló forradalom” során 1988-ban a Baltikum országaiban egy 600 km hosszú élő láncban mintegy 2 millió ember énekelte át magát a szabadságba. Miért ne tehetnénk ugyanezt? Vajon lesz-e annyi erő az új egyházvezetésben, hogy mindezekkel szembenézzen? Tudunk-e együtt énekelni, zoltározni, mint ahogyan a sivatagi atyák is tették?

Vegyük le a hárfákat a fűzfákról és dávidi lelkülettel szabadon zoltározzunk és dicsérjük Istent! Ez az ördögűzés legősibb zsidó-keresztény formája.

„Hadd fejezzem be bátorító szavakkal. Nincs nagyobb elhívás a földön, minthogy gyógyíts és ördögöt űzz! Örülj ennek az elhívásnak! Ne nyomasszon ennek a terhe! Ne nyomasszon az sem, hogy vannak, akik nem akarnak meggyógyulni. Örvendez az elhívásnak! Annak ellenére, hogy démonok munkálkodnak benned is, és az egyházadban is, lásd meg azt, ami véglegesen meggyógyulhat, annak az ereje által akiben Isten ereje mutatkozott meg a démonok és betegségek felett, és Akiben megismerhetjük a világban a gyógyító erőt, Aki fenntartja ezt a világot, és felemeli azt Istenhez.”

MÁRCZI IMRE

BEAVAT(KOZ)ÁS

Amikor Mihály Dénes 1918-ban az első sikeres kísérleteit végezte az elektronikus képátvitellel, valószínűleg nem gondolt arra, hogy egy olyan palack dugóját fessegeti, amiben az a szellem van, amely az ezredfordulóra gyökeresen megváltoztatja majd a világot.

A televízió, a kábeles és mûholdas hálózatok, majd a számítógépes információkezelés elterjedése, a technika

árának csökkenése lehetővé tette, hogy a fejlett társadalmak polgárai személyre szabott kommunikációs szolgáltatásokat élvezzenek

A fentihez hasonló gördülékény szövegeket olvasva az ember gyanút fog. Milyen kommunikáció folyik itt? Ki az, aki kiszolgál (vagy szolgáltat) – és kit? Kinek használ, és kik, mit veszítenek általa? Kinek, mibe kerül ez? Milyen értékek cserélnek gazdát? Hol van (kié, mivé lesz) ennek a hatalmas nyüzsgésnek a nyeresége? Hogyan változtatja meg a technika az emberi viszonyokat? Milyen hatással van ez a kommunikáció az ember önmagáról és a világról alkotott felfogására?

Jobb, szebb lesz a világ és benne boldogabb az ember...? Nem egy mefisztói alku-e ez, amelyben az ember a pillanatnyi jóléért odaadja léte értékesebb, örök részét?

A kérdések messzire vezetnek; csak feltételezni lehet, hogy a tudásvágy hosszabb távon elvezet a válaszokhoz. Most elégedjünk meg azzal, hogy egy futó pillantást vetünk arra, hogy mennyiben szolgálják a szóban forgó technikák és szolgáltatások az ember információkra és tudásra vonatkozó igényét. Ezek az igények nagyon sokfélék, és természetesen nem egyformán fontosak.

A tudás változó fogalma és szükségessége

Az ember ősidők óta nagy becsben tartja a tudást. Ennek tartalma azonban változott annak megfelelően, hogy mennyire szolgálta az adott környezetben a túlélést, az érvényesülést. Más volt a papok tudása, akik az istenség és az emberi világ között közvetítettek, és ettől eltért az uralkodó, a hadvezér tudása, aki az adott közösség politikai egységét és életerét védte. Az ausztráliai őslakosok több ezer négyzetkilométeres sivatagi területeken vándorolva pontosan tudják, hogy hol van víz és ehető dolog – ez a több ezer éves tudás számukra ott az életben maradást jelenti. A fehér embert viszont az érdekli, hogy hol van uránérc ezen a területen. Melyik a fontosabb tudás?

A tudás modern fogalma nem túl régi. Dosztojevskij 1867-ben íródott A játékos című kisregényének házitanítója úri gazdái szemében még megvetett ember ("csak egy ucsíttyel"). Mai felfogásunk szerint a tudás sokrétű és gyorsan változik. Változik a tudás tartalma, és változnak a tudás fogalmáról és működéséről alkotott elképzelések. A tudásnak két – más felosztás szerint három – nagy területét szokás megkülönböztetni: a procedurális és a deklaratív tudást (vagy más felosztás szerint a propozicionális, a képekre épülő és a készségi tudást. (Pléh, 1998) A tudás fogalmát a gyakorlat felől is megközelíthetjük: Mi az, amire szüksége van az embernek léte fenntartásához? Maslow nyomán: önmegvalósítás – szellemi kiteljesedés, megbecsülés – siker, elfogadás – társak, biztonság – megélhetés – testi igények. Minden olyan adat, információ és tudás értékes, ami ezekhez közvetlenül vagy közvetve hozzásegít. Ezek felett feszül ki az a meta-tudás – mítosz, filozófia, életszemlélet az adott kultúrkörből, illetve műveltségi rétegtől függően – amely

egységes keretbe foglalja a tudás formáit, beleillesztve azokat a létezés kozmikus rendjébe, és kijelölve az életmód (kultúra) elemeit. Így bizonyos állandóságot biztosítva megalapoz egy értékrendet és erre épülő élhető életmintát. E tudás nem nélkülözhető egyetlen közösségben sem. Ahol meggyengül, bajok ütnek fel a fejüket, és a közösség identitását veszítve szétesik. Érthető, hogy az ókortól napjainkig mindenhol nagy gondot fordítottak az ápolására és továbbadására – jó példa lehet erre a zsidó és a keresztény ideológia, vagy akár a kommunizmus stb.

Tudás és ethosz

A tudás változása kapcsán felmerül a kérdés: vannak-e állandó, változhatatlan elemei? Van-e abszolút – kortól és kultúrától független – szó, kijelentés, történet? Ki és hogyan értelmezi ezeket? Ki dönt az itt és most érvényes ("igaz") tudásról? A tudománytörténet tanúsága szerint nincs abszolút tudás. A tudomány fejlődése folyamatos, távlati beláthatatlanok. Vannak ugyanakkor az emberiséggel egyidős etikai elvek, amelyek áthágása minden korban veszélybe sodorja a közösségeket. Ilyen az élet tisztelete, a tolerancia, az osztozás elve, amelyek ellentmondásosan bár, de végigkísérik a történelmet.

A tudás és az ethosz viszonyának kérdése ugyancsak örök téma. Itt most csak annak a ténynek a felidézésére szorítok, miszerint a tudományos tévedések hatásai összehasonlíthatatlanul csekélyebbek az etika terén elkövetett tévedések következményeihez képest (a klasszikus példa Galilei és Giordano Bruno esete). Ezek a kérdések messzire vezetnek, és csak azért idézzük fel őket, hogy kellő óvatossággal járjunk el akkor, amikor az érvényes tudásra hivatkozva hozunk meg olyan döntéseket, amelyek hatása messze túlhaladja a szóban forgó tudás, kultúra, műveltség belátható, változó és mindig véges körét. Az etikai szempontok tudása és tiszteletben tartása alapvető, nem söpörhető félre.

Manapság éppen ez történik. Régebben a meta-tudás művelőit beavatottaknak tartották, és nagy megbecsülésnek örvendtek. Ma a tudás demokratizálódása jegyében bárki lehet művelt, okos, vezető. A bürokrácia gépezete intézi a közösség ügyeit, és a világ öles léptekkel halad a globális rend felé. Úgy tűnik, hogy a meta-tudás – filozófia, mítoszok – a szellemtörténet süllyesztőjébe kerül. Papokra, beavatottakra ma nem tart igényt a világ.

Tudás és média

Az a fejlődés, amely a kommunikációs technikák terén zajlik, nem kérdez rá a közvetített tartalmak minőségére, gyakorlatilag független azoktól. A tudás tartalma és minősége, valamint közvetítője között megszűnni látszik minden kapcsolat. A tartalmat egyre inkább a technika maga határozza meg, esetenként maga állítja elő. McLuhan nevezetes állítása, miszerint maga a média az üzenet – *The Medium is the Message* – napjainkban döbbenetes mértékben látszik megvalósulni. (McLuhan,

1964) Elgondolása szerint minden technikai eszköznek – az emberi képességek meghosszabbításának, az extenzióknak – ára van, amelyet a használata következtében elvesző más képességekkel fizetünk meg (amputáció). Kézenfekvő volna ezt közvetlenül a televízióra és általában a vizuális tömegművelőkre alkalmazni, miszerint ezek áradata felhígítja és elmosza a kultúrát – de a dolog nem ilyen egyszerű. Az új médiumok zavarba ejtő bőségben ontják és zúdítják ránk az információt. Hasonlással: aki nem tud úszni az áradatban, megfullad. A válogatás, keresés – a hasonlással: az úszni tudás – a túlélés feltételévé lépett elő: az Internet több milliárd oldala közül bármelyik elérhető kevesebb, mint húsz egérvattintással – de csak ha tudjuk, mire kell kattintani. Érthető, hogy miért olyan nagy az érdeklődés az adatbázisok szervezése és az információkereső szoftverek fejlesztése iránt. Ezt olyan tényezők bonyolítják, mint az információk, adatok, dokumentumok szerzői jogi vonatkozásai stb. Ennél témánk szempontjából sokkal fontosabb kérdés, hogy az algoritmizálható, racionális ismereteken túl a hálózatokon hogyan közvetíthető – közvetíthető-e egyáltalán? – a tudás arról, hogy mit kell tudni (meta-tudás)?

A tudás közvetítése

Tapasztaljuk, hogy a tudás hagyományos forrásai látszólag egyre vékonyabban csörgedeznek. Tény, hogy a tudásátadás számos formája visszafajlik. Csak az eszközszerű, praktikus tudásnak van értéke, a hatékony beavatkozás a fő cél, a beavatás – magasabb tudásszintek elérése – elveszti vonzerejét. Csökken a személyközi – elsősorban a családban és munkahelyen történő – releváns információátadás, annak ellenére, hogy a kommunikatív aktusok száma látványosan szaporodik (mobiltelefon, e-mail, mobil Internet stb.). A helyi, tradicionális közösségek által képviselt normák, szokások, életminták befolyása minimálisra csökken, sok esetben megszűnik. (Egykor a lakótelepek építésének egyik oka is e folyamat felgyorsítása volt, a lakosság "szocialista tudatának" – azaz közösségmentességének – kialakítása céljából.)

A hagyományos oktatás módszerei, technikai és tananyagai egyre kevésbé felelnek meg az élet kihívásainak. Ez az állítás pontosítást kíván: a posztmodern társadalmak fogyasztói normái alá beteretl népesség felé irányuló kihívásokról van szó. Valójában azonban a korszerű kommunikációs technikák jóvoltából sokkal többen jutnak hozzá információkhoz és tudáshoz. Ez azonban nem mindig jelent adekvát információt és kompetens tudást, csak a források és az elérhetőség megsokszorozódását. Ha hiányzik a kiválasztást segítő meta-tudás, nem találunk rá az alternatívákra. Az információk és az elérési lehetőségek sokasodása önmagában inkább a frusztrációt növeli, és eltorlaszolja a kreativitás útjait. Segíthet-e tehát az ezerarcú, elbűvölő elektronikus kommunikáció a releváns – az élethez fontos, nélkülözhetetlen – tudnivalóhoz jutásban?

A szerkesztés, a műsorrend vagy a mobiltelefon menürendszere, a hálózati szolgáltatások a választás káprázatos bőségével kábítanak, de nem kínálnak használható szempontokat ahhoz – a reklámot kivéve. Úgy tűnik, hogy jelenleg az új médiumok, kommunikációs eszközök és szolgáltatások elsődleges célja a médium fogyasztásának növelése (nézők, illetve előfizetők száma, eladott példányszám, hálózati forgalom stb.). Csak mintegy mellesleg alkalmasak ezek az eszközök az egyén személyes információs igényeinek (azok egy részének) kielégítésére is.

A kérdés tehát így tehető fel: alkalmas-e a modern kommunikációs eszközök bármelyike arra, hogy egy közösség (etnikum, társadalom, emberiség) boldogulását elősegítse? Át tudja-e venni a beavatottak feladatát, hogy közvetítse azt a magasabb rendű tudást, amely a történelem során állandóan biztosította a közösségek identitását és kohézióját? A kérdés csak azután értelmezhető, ha meghatározzuk, mit jelent a "boldogulás": a saját közösség életének tartós fenntartását, az identitás megőrzésével, mások sérelme nélkül. Az identitás fenntartása feltételezi a hagyomány átadását is – ennek pedig része az a fent említett meta-tudás, amely a világban való eligazodás, a létezés kozmikus rendjébe történő integrálódás elengedhetetlen feltétele.

Beavatás szovjet és amerikai módra?

A Mátrix című film csattanós választ ad erre a kérdésre. A történet szerint az emberi lét a gonosz befolyása alá került. Magát nem tudja megszabadítani, ezért kell egy megváltó, aki élete feláldozása árán megmenti az emberiséget. A történet a keresztény (és számtalan más) mitológia közhelyszerű összefoglalása. Az a félelmetes ebben, hogy az emberi lét legnyugtalanítóbb kérdését teszi fel, de a lényegi válasszal adós marad. A film a vizuális effektusok áradatát zúdítja a korántsem gyanútlan, de megváltatlan néző nyakába, aki a vizuális sokk hatása alatt tökéletesen elfelejti, hogy mi is az igazi kérdés. Ugyan már, mondhatja bárki, hogyan lehetne számon kérni egy szórakoztató filmen a lét nagy kérdéseit? Igen ám, csak hogy a Mátrix átlépi a műfaj határait. Az életáldozattal járó megváltás (feloldás, üdvösség, boldogulás) nem lehet szórakozás tárgya. A film pontosan jelöli ki a vizuális média lehetőségeinek határait: a kérdést fel tudja tenni, de a válasszal adós marad.

Az ítéletet azonban ne siessük el. A feltett kérdésre létezik ugyan kollektív "igen" válasz: a megváltás sürgető igényét minden korban és kultúrkörben ki kell elégíteni, legalább az ígéret szintjén – ez a konszolidált társadalmi lét feltétele, melyre a mindenkorai politikai hatalom kínosan ügyel. Lényegében erről szól a médiumok – a közvetítés, a közvetítők – története. De az egyéni, személyes lét egyedi feladatait ki-ki csak maga végezheti el – és ez már egy másik szféra, a belső kommunikáció területe. Ha valaki rálép a beavatás, a megváltás rögzös

útjára, megteszi az első lépést a minőségi, legmagasabb értelemben vett emberi lét felé. Elgondolkodva a Mátrix történetén, könnyen eljutunk erre a következtetésre.

A kérdéstről szóló számtalan dráma, film közül elevenítsünk fel még egyet, Tarkovszkij *Stalker* című filmjét. A történet szerint a vezető (mester, guru) elvezethet az üdvösség küszöbére, de az embernek magának kell átlépnie azt. Az író cinikus – a küszöbön egyensúlyozó – magatartása pontosan jelzi ezt a vonakodást, ambivalenciát. A kérdésre a válasz érdemi része az ember belső szférájában születik meg.

Betöltheti a vezető, mester, beavató szerepét bármilyen nem személyes médium? Át tud-e vinni lényeges – létről szóló – tudást egy hálózat? Tud-e, tudhat-e – esetleg személyes üzenetek közvetítése útján – személyre szólóan motiválni? Ezekre a kérdésekre a technika és a kommunikáció napjainkban zajló viharos fejlődése alapján azért sem tudunk határozott választ adni, mert a létrejövő új eszközök, technikák és szolgáltatások olyan új helyzeteket hoznak létre, amelyekre nem vagyunk felkészülve, mert eddig nem voltak ilyenek. Egyszerű példa a mobiltelefon, amely egyaránt alkalmas fecsegésre és bensőséges üzenetváltásra akár sok ezer kilométeres távolságból is. Megint az a helyzet, mint már sokszor a történelem folyamán: az ember kezébe kerül egy eszköz, amely kitágítja a lehetőségeit (extenzió...), és el kell döntenie, hogy mire, hogyan használja azt. Az újdonság a korábbiakhoz képest az, hogy ezek az eszközök nagyon sok mindent tudnak, többnyire személyre szóló információszerezésre, tudásszervezésre is alkalmasak. Az ezek használatával felnövő új nemzedékek olyan kreatív médiarendszereket (kreatív eszközhasználatot) alkothatnak, amelyeket ma elképzelni sem tudunk. Egy pozitív eredményt sejtteni lehet: csökken a félreértések, rossz előfeltevések súlya, aránya. Arra is van esély, hogy a mostani mélypontról elmozdulva beindul egy "pozitív spirál", amely kedvezőbb tudati helyzetbe hozhatja a fejlett technikák felhasználóit. De ez nem a technikáról, hanem az azt használó emberről szól.

Jegyzetek:

Szóhasználatunkban az információ a tudás elemi része; a tudás rendszerbe szervezett információ. A kérdés nem ilyen egyszerű, de témánk szempontjából ezek a meghatározások elegendők.
Morgan, Marlo: *Vidd híret az igazaknak (Budapest, 1996, Magyar Könyvklub) című könyve meggyőzően mutatja ezt be.*

Irodalom:

McLuhan, Marshall: *Understanding Media. The Extensions of Man. New York, 1964, McGraw-Hill*
Pléh Csaba: *Bevezetés a megismerés-tudományba Budapest, 1998, Typotex.*

BULÁNYI GYÖRGY

FÜVES KÖNYVE

Szerkesztette:

Faragó Ferenc és Schanda Beáta

BOKKE

Bokor Közösségfejlesztő Kulturális Egyesület

Emlékezni sokféleképpen lehet, de mindenképpen kell valami indíttató eszköz – esetünkben egy könyv, egy füves könyv –, amit az ember a kezébe vesz, felüt valahol, és miközben olvassa, szinte valóságosan megjelenik előtte a Szerző, hallja a hangját, látja tevékenykedni. Afféle „szellemidézés” próbál lenni ez a füves könyv, igyekszik megjeleníteni, láttatni Bulányi Györgyöt – Gyurka bácsit. Mit gondolt, mit mondott és írt az élet nagy dolgairól: Istenről, Egyházzal, hazáról, Bokorról... A régi füves könyvek – vagy később tudományosabban: fűvészkönyvek – a kertben termesztett vagy vadon termő növények, gyógyfüvek hasznáról és káráról tájékoztattak, századokon át szerzett tapasztalatok alapján. Hogy milyen bajra, milyen betegségekre melyik lehet gyógyír, és milyen formában. Aztán a hasznos tanácsok lassan kiterjedtek a lélek, sőt általában a lét gondjaira is. Egy füves könyv csak posztumusz tud lenni – a gyógynövényt le kell szedni, csokorba gyűjteni, szárítani, kezelni, majd teát készíteni, kicsit hűlni hagyni, és lassan-lassan kortyolgatni. Érezni az ízét, és engedni, hogy szétáramolhassék bennünk!

Faragó Ferenc

Nem regényt írtam Pálról. Hiteles leveleit s Lukács írását használtam fel. Most felhasználtam Eusebioszt is, mert ő is megnevezte magát, ha forrását nem tudta is megjelölni („fel van jegyezve...”).

Magam a római katolikus egyházon belül egy olyan kisközösségi hálózatban élek, amely örömmel olvassa a II. Vatikáni Zsinat egyik dokumentumában: „Köztudomású, hogy az összes szent iratok közül is méltán kimagaslanak az evangéliumok, mert elsősorban ezek tanúskodnak a megtesztelt Igének, a mi Üdvözítőnknek életéről és tanításáról.” (Dei Verbum 18.)

Pál csak gondolta magáról, hogy ő írta meg Jézus evangéliumát. Az Újszövetség két Péter-levele is már Pál hatásait tükrözi, de valószínű, hogy ő látta el információkkal Márkot, aki gyorsan elmenekült Pál elől, viszont Péter információi nyomán megírta elsejét a négy evangéliumnak, amely elkészül a Péter és Pál halálát követő esztendőben, Nero halála után, hogy tanúskodjék

a megtesztelt Igének, a mi Üdvözítőnknek életéről és tanításáról.

Könyvem sikoly. Sikoly a Dei Verbum fent idézett mondatáért is. Sikoly arról, hogy Merre ne menjünk.

Sikoly, mert „Krisztus szegényen és üldözötten vitte vég-be a megváltás művét; az egyházat is ugyanerre az útra szólít-ja hivatása...” (Lumen gentium 8.) Sikoly, mert „az isteni törvény rendelkezéseit lelkiismeretében fogja fel és ismeri el az ember; köteles is lelkiismeretét minden tevékenységében hűen követni, hogy eljusson céljához, Istenhez. De nem is szabad őt akadályozni abban, hogy lelkiismerete szerint cselekedjék, különösen vallási téren nem.” (Dignitatis Humanae 3.)

Sikoly, mert mérhetetlenül gazdagok vagyunk, minél felsőbb szinten képviseljük az egyházat. Sikoly, mert amíg módunk van rá, üldözzük a másképpen gondolkodókat, ahogyan Kaifás is Jézust; Jézus pedig szegény volt, és nem üldözött senkit. Ismerjük az emberi történelmet, s azon belül a keresztény egyházak történetét; és az én római katolikus egyházam történetét is, s abban Torquemada szerepét is, amely folytatódik mind a mai napig, amikor is az embergyilkolási esküt megtagadó testvéreinket elítélő bírónő joggal mondhatja nekik: Magukat saját püspökeik is elítélik. Könyvem sikoly, mert Gromon András testvére-met is kiközösíti egyházam, pedig ha van ember, aki lelki-ismerete szerint tanít és cselekszik, ő is bizonyára olyan.

(Merre ne menjek? 2008)

A kánont megállapító első századok nem ismerték még a hivatalból tévedhetetlen előljáró és a feltétlenül engedelmességre kötelező alattvaló kettősségét az egyházban. A nyilvános kritikát – amelyet a hatalomgyakorlók mindig készségesek gyalázkodásnak minősíteni –, tehát a páli magatartást nem látták ellentétben levőnek azzal, hogy Jézus Péterre bízta reá az egyházat. Azért nem látták ellentétben levőnek, mert úgy gondolták, hogy Jézus arra a Péterre bízta reá az egyházat, aki azt képviseli és cselekszi, amit Jézustól hallott és amit a Lélektől hall... A Lélektől, akire Jézus szőröstül-bőröstül rábízta az egyházat, tehát Péterestül, Tizenkettőstül és az utánuk érkező ember-alázostul, tehát Pált is. Pál sohasem ismert el az egyházban más tekintélyt, mint Jézus igazságának a tekintélyét. Nem ismert más tekintélyt, mint az igazság, az általa is megismerhető – ám csak tükör által és homályban megismerhető – igazság tekintélyét. Hiába érkezik Jeruzsálemből Korintusba akárki és akárkinek a nevében, Pál nem enged semmiféle emberi tekintélynek. „Isten buzgóságával buzgólkodom értetek... Ha pedig jön valaki közétek, és más Jézust hirdeti, mint akit mi hirdetünk, vagy más Lelket fogadtok el, nem azt, akit megkaptatok” (2Kor 11,4) – erre Pál nem hajlandó igent mondani. Nincs számára emberi tekintély, amely előtt hajlandó volna meghátrálni: „Azt gondolom, hogy semmivel nem vagyok jelentéktelenebb a fő-fő

apostoloknál.” (2Kor 11,5.) Nem hátrál meg senki emberi személy előtt, hiába hoz az magával ajánlólevelet Jeruzsálemből. Ha van számára az egyházban tekintély, annak csak az az alapja, hogy mennyire hatékony benne a Krisztus: „Nem az az érdemes, aki magát ajánlgatja, hanem az, akit az Úr ajánl.” (2Kor 10,18.) Őt, Pált bizony ajánlja az Úr, mert ő szerezte meg a korintusiakat Jézusnak, nem pedig azok, akik jeruzsálemi ajánlólevelekkel el akarják téríteni a páli útról a korintusiakat (vö. 2Kor 10,12-17). Felháborodva írja tehát nekik: „Tinektek kellett volna engem ajánlanotok. Mert semmivel sem állok hátrább a fő-fő apostoloknál” (2Kor 12,11).

(Erény-e az engedelmesség? 1982)

Az „Uram-Uram” kevés, de az „Uram-Uram” nélkül aligha fog megszületni az a teljesítmény, amely elégnak bizonyulhat. Ha Izaiás – ószövetségi istenkép birtokában – szerelmesének mondhatta Istent, mi a jézusi istenkép birtokában etekintetben is csak többre törekedhetünk. Izaiás így énekelt: *Dalt éneklek kedvesemről, szerelmesem szőlőjéről! Szőlője volt kedvesemnek kövér hegyoldalon.* (Iz 5,1).

Az Istent „Apácskának” szólító Jézus folytatta ezt a hagyományt. S e hagyományfolytatás alighanem feltétlen feltétele volt élete teljesítményeinek. Az Istent szeretésünknek van cselekedetbéli vetülete: ez az embert szeretés. De van érzelmi vetülete is, s erre nem kevésbé kell nevelnünk magunkat, mint az előbbire.

(Mit tartunk lelki életünkről, 1984)

A „Bulányi-szindrómába” pusztul bele a Bokor ☒ figyelmezteti a Bokrot egyik testvérünk. Tudniillik abba a skizofréniámba, hogy együtt akarok érezni azokkal, akik Jézust emlegetik, s közben a „trónra” figyelnek. Arra, mert e szövetséges nélkül nem tudják elgondolni az egyház fennmaradását... *Mit akarsz velük? Hagyd a fenébe ezt a megalázó kuncsorgást!* ☒ hallom a Bokor balszárnyának hangját. Nem tudom abbahagyni. Mindig új reményem támad. Az elmúlt nyáron is.

Cserháti püspök interjút adott a halála előtti hetekben az Osztrák Rádió- és Televízióknak: „A kommunista rendszer azt kívánta a püspököktől, hogy tegyenek intézkedéseket a Bulányi-mozgalom ellen... Cserháti a Bulányi ellen indított ‘egyházi pert’ is szerencsétlennek tartotta. A kihallgatás során Bulányit ‘személyében szörnyű módon megtámadták’ és ‘valami gyalázatos módon megakarták semmisíteni’... Bulányi minden vádat visszautasított, kivéve azt, hogy a katonai szolgálat ügyében nyilatkozata nem követte a püspöki konferencia nyilatkozatát... Hogyan lehet, hogy a konfliktust még

mindig nem tisztázták, s hogy még ma is ‘egyházellenességgel’ vádolják a Bokor-mozgalmat? A hibákat ki kellene mondani és bevallani, ‘amíg ez nem történik meg, az egész egyházi lét nem hitelre méltó’... Ennek a következménye az is, hogy az egyház a társadalomban nem talál megértésre... Hogyan lenne képes az egyház megoldásokat kínálni társadalmi kérdésekre, ha nem képes rendbe tenni saját ügyeit?...”

A szöveget lehozta az osztrák katolikus hírügynökség, a Kathpress, a magyar katolikus közélet és médium pedig nem vesz tudomást a haldokló Cserháti szavairól. Hogyan is lenne képes rá, ha egyszer nem „vonalban”, hanem lelkét megkönnyebbíteni akarón beszélt? Csak egy új folyóirat hozta le Cserháti püspök szavait: a Bokor belső használatra szánt s a mintegy szamizdat-múltunkat, a Karácsonyi Ajándékot folytató teológiai folyóirata, a Koinónia.

(Bokor-Jeruzsálem, 1998)

Testamentumot mindenesetre akkor kell hagyni, amikor még a testamentum jogilag érvényes, amikor az örökagyó még beszámítható. Testamentumként elmondom ennek a lelkigyakorlatnak a tartalomjegyzékét:

Szeressétek a csendet!

Tegyétek csak szépen naponként azt, amit Jézus tenni rendelt, hogy gondoljatok Rá, hogy szívetek az Ővé legyen!

Ne vétkezzetek a Szentlélek ellen!

Ne hagyjatok fel a vágygal, mert vágyból születetek, és ez a Vágy több és értékesebb minden egyéb vágynál!

Zörgessetek, ha kell, ötször; ha kell, pimaszul és erőszakosan kiáltsatok!

Éljetek befelé, éljetek noviciátusi, názáreti életet; a „Nagy-én” találjon otthonra családokban, gyermekeitekben!

A testamentumom záradéka pedig ez: „Minden magyar utód legyen különb ember, mint apja volt!”

Ennek érdekében maradjatok hűségesek a meglátott eszményhez, ne ugráljatok, ne kapkodjatok! Fejlődjétek szervesen. Ne gondoljátok, hogy a tegnap meglátott igazságoknak holnap az ellenkezője lesz érvényes.

(Bulányi György, 1978)

Bulányi György (1919–2010) emléknap

2015. június 6.

Meghívó

Bulányi György (1919–2010) piarista szerzetes,
a Bokor közösség alapítója halálának
ötödik évfordulóján tartott ünnepi emléknapra.

Időpont: 2015. június 6., 10 órától 18 óráig

Helyszín: Duna-parti Piarista Kápolna
(1052 Budapest, Piarista utca 1.)

Az emléknapon mutatjuk be a Bulányi György
(Gyurka bácsi) írásaiból összeállított *Füves könyvet*,
amely a helyszínen megvásárolható.

Az emléknap délelőttjén, az előadások ideje alatt a
gyermekeknek foglalkozásokat szervezünk.

9.00-tól gyülekező

10.00 Előadások

Gárdonyi Máté: *A teológia művelésének
lehetőségei a Kádár-rendszerben*

Máté-Tóth András: *Bulányi, a teológus*

Csapody Tamás: *Bulányi, a
katonaságmegtagadó*

Vinczéné Géczy Gabriella: *Bulányi György –
Egyházrend*

Ebédpszünet

14:30 Film- és diavetítés, élmények felidézése

17:00 Szentmise

utána látogatás az Új köztemetőbe, Bulányi
György sírjához

Bulányi György
(nyomtatásban megjelent)
könyvei

A megjelenés évét gyakran évtizedek választják el
a keletkezés évétől!

A Bokor lelkesége (Bokorliget, 1995)

Egyházrend – Erény-e az engedelmesség?
(Egyházforum 3, Luzern, 1989)

Jászolba fektették (Irotron, 1994)

Keressétek az Isten Országát! I–V. kötet (=KIO)
(Irotron, 1990–1991)

Merre menjek? (Irotron, 1991)

Merre ne menjek? (magánkiadás, 2008)

Metanoeite! (Bokorliget, 2004)

Nagypénteki levél (Irotron, 1993)

Napló I–IV. kötet (Püski, 2002–2005)

Naplók (magánkiadás, 2006–2010)

Ópusztaszer (Irotron, 1992)

Örököljük a Földet? (Irotron, 1991)

Szent Pál teológiája I–VIII. kötet (Bokorliget, 1995–
1998)

Megrendelhetők: bokke@bokorportal.hu

Írásainak jelentős (és egyre növekvő) része elérhető
az interneten:

✓ www.bokorportal.hu

✓ www.faragoferenc.webnode.hu

✓ www.mek.oszk.hu